

2013
Årshögtiden
Högtidsskrift

Hedersdoktorer

Deborah Brandt	4
Birgitta Egerbladh	5
Allan M. Findlay	6
Jan Håkansson	7
Kenneth J. Knoespel	8
Iain W. Mattaj	9
Imbi Traat	10
Timothy L. Wilson	11

Professorer

Nafsika Alexiadou	15
Reiner Giesler	19
Markus Grebe	22
Swetlana Heger-Davis	23
Anna-Karin Hurtig	24
Martin Hårdstedt	25
Anna Linusson Jonsson	26
Hildur Kalman	27
Patrik Lantto	28
Anna Sofia Lundgren	29
Ruth Mannelqvist	30
Beatrice Melin	31
Rasmus Nielsen	33
Thomas Olofsson	36
Britta Lindholm Sethson	37
Mattias Strandh	38
Åsa Strand	39
Malin Sund	41
Patrik Svensson	44
Roemer van Toorn	45
Lotta Vikström	46
Ann Öhman	47
Annelie Bränström Öhman	48

Pristagare

Staffan Berglund	52
Folmer Bokma	53
Lena Gunhaga	54
Bård Harstad	55
Malou Hultcrantz	56
Anna Johansson	57
Christina Lindén	58
Urban Lindgren	59
Lisbeth Lundahl	60
Stefan Marklund	61
Agneta Nordberg	62
Karin Nylander	63
Helge Sandøy	64

Medaljörer

Lars Hjalmar Lindholm	65
Hans Wolf-Watz	66

**Hedersdoktorer
vid Umeå universitet**

Deborah Brandt

FILOSOFIE HEDERSDOKTOR VID HUMANISTISKA FAKULTETEN 2013

Hur skrivande påverkas av sociala och ekonomiska aktörer

I sin forskning om det vardagliga skriftbruket har Deborah Brandt undersökt hur skriftbrukssponsorer påverkar hur människor tillägnar och förhåller sig till sitt skriftbruk. I dag är till exempel Facebook en stark skriftbrukssponsor genom att skapa förutsättningar för ett omfattande skrivande som binder samman det lokala med det globala. Begreppet *skriftbrukssponsor* tydliggör nämligen att det enskilda skrivandet inte bara är lokalt bestämt, utan också påverkas av sociala och ekonomiska aktörer med vidare verksamhetsfält.

För närvarande arbetar Deborah Brandt med en undersökning av *mass literacy* med fokus på hur skrivandet har förändrats under de senaste sextio åren. Literacyforskningen har lång tradition vid humanistiska fakulteten. Samarbetet med Deborah Brandt har skett via forskarnätverket Vardagligt skriftbruk vid institutionen för språkstudier. Genom att ansluta Deborah Brandt närmare forskare inom detta viktiga forskningsområde vid Umeå universitets humanistiska fakultet kommer betydelsefull teoretisk och metodologisk inspiration att vinnas.

Deborah Brandt, född 1951 i Vineland, New Jersey, är professor emerita i engelska vid University of Wisconsin-Madison, USA. I den prisbelönta boken *Literacy in American Lives* (2001) undersöker hon med etnografisk metod hur amerikanska medborgare födda mellan 1895 och 1985 har erövat skriftkompetens. Hon visar att människors erfarenheter av literacy har genomgått stora förändringar under 1900-talet, ett århundrade som inramas av två skriftteknologiska revolutioner: spridningen av allmän läskunnighet respektive uppkomsten av aktiva skribenter. Förändringarna i människornas skriftpraktiker kopplas genomgående till tekniska och ekonomiska förändringar. Ett av Deborah Brandts mest kända bidrag till forskningsfältet är begreppet *sponsors of literacy*, skriftbrukssponsorer, det vill säga sociala och ekonomiska aktörer som främjar, utvecklar, begränsar och använder människors skriftkompetens.

Birgitta Egerbladh föddes 1956 i Umeå och växte upp i en akademiker- och musikerfamilj. Sedan 1981 är hon verksam som koreograf, regissör och kompositör och har skapat ett stort antal föreställningar vid bland annat Moderna Dansteatern, Göteborgs Stadsteater, Norrbottensteatern, Kungliga Baletten, Göteborgsoperans balett, Folkoperan och Folkteatern Gävleborg. Hon är sedan 2004 knuten till Stockholms Stadsteater där hon skapat *Tjechovträdgården* och *Köra och vända eller Dit jag längtar så*. Andra betydande verk är *Röda havet* (i samarbete med Barbro Smeds), *Varför kysser alla Solveig?*, *Hemliga rum (1) och (2)*, *Och där emellan*, *Händelser i hemmet*, samt *Kom ta min hand*. Sedan 2008 samarbetar hon med humorgruppen Klungan. Birgitta Egerbladh har tilldelats Cullbergstipendiet av Konstnärsnämnden 2001, Svenska Dagbladets Thaliapris 2004, samt Teaterkritikernas stora pris 2005.

Birgitta Egerbladh

FILOSOFIE HEDERSDOKTOR VID HUMANISTISKA FAKULTETEN 2013

Birgitta Egerbladh strävar efter att gestalta både personliga och allmängiltiga berättelser genom kroppens och rörelsens perspektiv. Med humor, egensinne och stringens gestaltas vardagens trivialiteter liksom människans tillkortakommanden och smärtpunkter. Hennes föreställningar växer fram, utan manus, genom en undersökande process i nära samarbete med ensemblen.

En stor inspirationskälla är det mänskliga kroppsspråket och det personliga uttrycket hos dansaren, skådespelaren eller musikern. Hon skapar en associativ, fragmentarisk scenisk värld där alla i ensemblen tillsammans bär berättelsen. Birgitta Egerbladhs dans-teater är en säregen blandform av dans, teater och musik som har kallats både nyskapande och folklig.

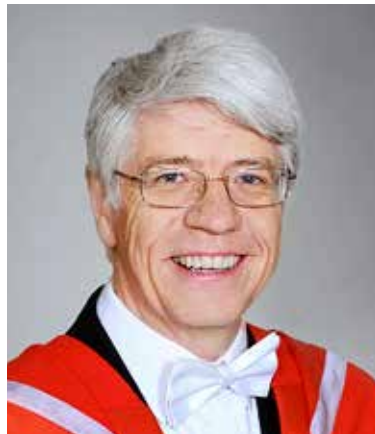
Umeå universitet anser att Birgitta Egerbladh genom sin gränsöverskridande scenkonst bidrar såväl till norrländskt som till nationellt kulturliv och utgör en betydande danskonstnärlig förstärkning.

Gestaltar vardagens trivialiteter och smärtpunkter

Allan M. Findlay

FILOSOFIE HEDERSDOKTOR VID SAMHÄLLSVETENSKAPLIGA FAKULTETEN 2013

Fokuserar på migrationens drivkrafter

Allan M. Findlay är en internationellt ledande kulturgeograf som gett viktiga bidrag till den befolkningsgeografiska forskningen, främst om migrationens drivkrafter och konsekvenser.

Forskningen problematiserar hur migrationsmönster formas i samspelet mellan individers handlingar och samhällets sociala och ekonomiska strukturer. Ett centralt tema har varit högutbildades och studenters flyttningar samt konsekvenserna av denna migration för låginkomstländer. Han har också belyst hur politikens utformning kan påverka migrationens konsekvenser.

Forskningen har haft sina geografiska utgångspunkter i länder som Tunisien, Jemen, Hongkong, USA, Australien, Storbritannien och Sverige. I sin senare forskning har Allan M. Findlay även studerat samspelet mellan migration och klimatförändring. Han har bidragit till befolkningsforskningens teoretiska utveckling och publicerat ofta använda ämnesöversikter.

Allan M. Findlay har under många år samarbetat med forskare vid olika institutioner vid Umeå universitet. Han har varit vetenskaplig rådgivare vid universitetet och bidragit till att utveckla studentutbytet mellan universitetet i Umeå och olika skotska universitet.

Allan M. Findlay är professor i geografi vid University of St. Andrews i Skottland. Han föddes i Glasgow 1954, och disputerade vid universitetet i Durham 1980. Han har bland annat varit verksam vid universitetet i Glasgow och Dundee samt vid FN i Genève. Allan M. Findlay har bedrivit forskning i ett stort antal länder på fem kontinenter, och är en central person i dagens befolkningsforskning. Han har under många år haft viktiga funktioner inom Royal Geographical Society och International Geographical Union. Som redaktör har han utvecklat tidskriften *Population Space and Place* till en av de ledande journalerna inom den internationella befolkningsforskningen. Allan M. Findlay har varit gästforskare vid Umeå universitet.

Jan Håkansson föddes 1950 i Månsåsen, Jämtlands län. Han studerade medicin vid Uppsala universitet och är sedan 1988 verksam som allmänläkare vid Krokoms hälsocentral i Jämtland. Hans fokus är kritisk granskning av läkemedelsbehandling, särskilt vid hjärt-kärlsjukdomar, ett arbete som skett i samarbete med Umeå universitet. Han har länge även medverkat i undervisningen av läkarstudenter vid Umeå universitet. Jan Håkansson är medlem i Läkemedelsverkets nämnd sedan 2003 och ordförande i SFAM.L. (Svensk förening för allmänmedicin; Läkemedelsrådet) sedan 2001. Han har under de senaste 15 åren aktivt medverkat i utvecklingen av läkemedelsfrågor både inom allmänmedicin och på bred nationell nivå.

Jan Håkansson

MEDICINE HEDERSDOKTOR VID MEDICINSKA FAKULTETEN 2013

Jan Håkansson är en nationell auktoritet inom sina intresseområden - förebyggande medicin och läkemedelsfrågor, särskilt vid hjärt-kärlsjukdomar. Hans huvudintresse gäller effekten av preventiva åtgärder för att undvika hjärt-kärlsjukdomar. Jan Håkansson har deltagit som medförfattare i både nationella och internationella artiklar i detta ämne. Han är sedan ett par decennier en aktiv och vetenskapligt kreativ allmänläkare i Norra sjukvårdsregionen. Hans samarbetspartner och medarbetare vid Umeå universitet är akademiska företrädare för avdelningarna allmänmedicin, klinisk farmakologi och kardiologi.

Jan Håkansson är också uppskattad och betydelsefull i undervisningen av läkarstudenter vid Umeå universitet. Genom sin personlighet och sin vetenskapliga nyfikenhet har han varit en god förebild för blivande läkare under flera decennier.

Jan Håkanssons skrivande och framträdande präglas genomgående av kloka resonemang. Han har en kritisk hållning och genomgående kännetecknas hans texter och inlägg av sakliga och välgrundade argument. Han är väl påläst och har ett stort förtroendekapital i breda kretsar.

Kritisk granskare av läkemedelsbehandling

Kenneth J. Knoespel

FILOSOFIE HEDERSDOKTOR VID HUMANISTISKA FAKULTETEN 2013

Kenneth J. Knoespel har såväl vetenskapligt som administrativt arbetat i gränssnittet mellan digital teknik och humaniora. Han har skrivit om kod och materialitet samt multimedia och visualisering/figurer. Hans forskning och erfarenheter inom både det digitala och idéhistoriska forskningsområdet tillför området digital humaniora en helt nödvändig djupdimension.

Det har länge funnits kontakter mellan humanistiska fakulteten och Kenneth J. Knoespel, inte minst inom miljön vid Humlab, men numera även inom området Northern Studies. Hans fokus på europeiska, inte minst då svenska, idé- och lärdoms-historiska förhållanden, vidgar på ett betydelsefullt sätt horisonterna.

Kenneth J. Knoespels praktiska arbete i gränssnittet mellan teknik och humaniora är dessutom erfarenheter som kan användas i den fortsatta uppbyggnaden av Humlab till en strategisk resurs vid Umeå universitet.

Tillför digital humaniora nödvändiga djupdimensioner

*Kenneth J. Knoespel, född 1947 i Green Bay, Wisconsin, är McEver professor of Engineering and the Liberal Arts, Georgia Institute of Technology, USA. Han har under större delen av sin karriär varit anställd vid detta lärosäte som kan beskrivas som ett tekniskt universitet. Under sina sju år som prefekt för School of Literature, Communication and Culture, byggdes enheten upp till en internationellt viktig miljö för forskning och utbildning inom teknik och humaniora. Kenneth J. Knoespel har även varit verksam vid Uppsala universitet mellan åren 1970-73. Exempel på titlar i hans produktion är bland annat *The Edge of Empire: Olof Rudbeck and Mikael Lomonosov and the Historiography of Northern Europe* och *Linnaeus and the Siberian Expeditions: Translating Political Empire into a Kingdom of Knowledge*.*

*Iain W. Mattaj föddes 1952 i St. Andrews, Scotland. Han bedrev universitetsstudier först vid University of Edinburgh och erhöll doktorsexamen 1978 efter avhandlingsarbete vid Dept. of Genetics, University of Leeds, England. Efter postdoktoral forskning i Basel, Schweiz blev han 1985 Group Leader och är sedan 2005 Director General för EMBL (European Molecular Biology Laboratory). Iain W. Mattaj har tilldelats ett flertal olika priser och utmärkelser. Han är medlem i många nationella och internationella vetenskapliga akademier, råd och paneler. Han är bland annat medlem av European Molecular Biology Organisation (EMBO) och i egenskap av chefredaktör 1990-2004 bidrog han till att göra *The EMBO Journal* till en framgångsrik internationell vetenskaplig tidskrift.*

Iain W. Mattaj

MEDICINE HEDERSDOKTOR VID MEDICINSKA FAKULTETEN 2013

Iain W. Mattaj är den drivande kraften bakom etableringen av The Nordic EMBL Partnership for Molecular Medicine där Umeå universitet är värd för den svenska noden MIMS, The Laboratory for Molecular Infection Medicine Sweden. Iain W. Mattaj har på ett högst påtagligt sätt deltagit i uppbyggnaden av MIMS genom sin medverkan vid de framgångsrika internationella rekryteringarna av nya gruppledare vid MIMS och i etableringen av det nordiska forskningsnätverk som består av noderna MIMS, FIMM (Helsingfors, Finland), NCMM (Oslo, Norge) och DANDRITE (Århus, Danmark).

Iain W. Mattaj besökte Umeå kort efter Vetenskapsrådets beslut om etablering av MIMS 2007 och har återvänt i samband med rekryteringar och vid den officiella invigningen av MIMS. Han deltar varje år vid nätverkets vetenskapliga möten och som ordförande för styrgruppen som koordinerar det nordiska nätverket.

Iain W. Mattajs insatser för etableringen av MIMS har varit utomordentligt viktiga och denna direkta koppling till EMBL - en världsledande forskningsorganisation inom livsvetenskaperna - har gett MIMS en status som ger möjligheter att vid internationella utlysningar attrahera de mest lovande nya unga forskarna till denna forskningsmiljö.

Drivande kraft i internationella forskarnätverk

Imbi Traat

FILOSOFIE HEDERSDOKTOR VID TEKNISK-NATURVETENSKAPLIGA FAKULTETEN 2013

Imbi Traat är matematisk statistiker vid Tartu universitet och en internationell specialist inom området surveystatistik. Hon utvecklar teori och metoder för planering och analys av stickprovsundersökningar, det vill säga information från enkäter och andra källor. Hon har alltsedan 1992 på ett mycket förtjänstfullt sätt samarbetat med matematiska statistiker vid Umeå universitet och har besökt Umeå åtskilliga gånger.

I början rörde samarbetet mest uppbyggandet av ett baltiskt-nordiskt nätverk i surveystatistik. Detta initierades från Umeå av professor Gunnar Kulldorff efter den baltiska frigörelsen år 1991, och det var Imbi Traats val av ämne 1992 som gjorde att nätverket orienterades mot surveystatistik, ett ämne som var nytt i de post-sovjetiska länderna. Nätverket har alltsedan starten kraftigt expanderat och inkluderar nu, förutom de tre baltiska länderna Estland, Lettland och Litauen samt Sverige och Finland, också de post-sovjetiska länderna Ukraina och Vitryssland.

Imbi Traat har skrivit en lärobok på estniska om sampling och har publicerat ett 40-tal uppsatser, framför allt inom områdena surveystatistik och multivariat statistik.

Estlands främsta specialist inom området surveystatistik

Imbi Traat är estniska och föddes 1950 i Tartu. Efter grundläggande studier 1968-1974 i tillämpad matematik och arbete som programmerare 1974-1981 disputerade hon 1986 med en avhandling i multivariat statistisk analys. Hon erhöll examen från Vilnius universitet, men har varit verksam vid Tartu universitet under hela sin karriär. Hon blev docent 1993. Imbi Traat har anlitats som konsult av myndigheterna i Estland vid tillämpning av surveystatistik för landets utveckling med demokrati och marknadsekonomi enligt EU-standard. Hon är invald medlem i International Statistical Institute sedan 1999, representerar Estland i International Association of Survey Statisticians sedan 1993 och tillhör redaktionen för tidskriften *Statistics in Transition* sedan 1999. Imbi Traat är ordförande för statistikersamfundet Estonian Statistical Society.

Timothy L. Wilson föddes 1938 i en stålverksstad i västra Pennsylvania vilket bidrog till valet av en ingenjörutbildning inriktad mot metallurgi. Han disputerade 1965 inom metallurgi vid the Carnegie Institute of Technology. Därefter arbetade Timothy L. Wilson i laboratorieverksamheter och företag. Parallellt erhöll han 1976 en MBA vid Case Western Reserve University (CWRU). Några år senare började han undervisa i marknadsföring och avlade 1983 doktorsexamen vid CWRU med en avhandling om "unshelved projects", projekt som efter att de "lagts på hyllan" återupptas. 1992 kom Timothy L. Wilson för första gången till Handelshögskolan vid Umeå universitet och blev en återkommande gästlärare inom industriell och internationell marknadsföring samt projektledning.

Timothy L. Wilson

EKONOMIE HEDERSDOKTOR VID SAMHÄLLSVETENSKAPLIGA FAKULTETEN 2013

Timothy L. Wilson har genom att kombinera erfarenheter från industrin med en bred forskningskompetens gett ett betydande bidrag till ämnet företagsekonomi.

Han har producerat närmare 300 vetenskapliga arbeten inom områden såsom management, marknadsföring och finansiering, ofta med en tvärvetenskaplig koppling. Många av Timothy L. Wilsons senare artiklar behandlar projektorganisering, till exempel vilken roll servicetänkande spelar i olika projekt, hur kriser i ett projekt kan ge möjligheter till lärande, och de organisatoriska konsekvenserna av projektorganisering. Han har även skrivit fallstudier för undervisning och artiklar om pedagogiska frågor.

Timothy L. Wilsons gedigna utbildning, långa karriär inom både industrin och akademien, intresse för tvärvetenskaplighet och hans personlighet har lagt en grund för många framgångsrika forskningssamarbeten. Timothy L. Wilson har genom samarbeten med olika forskare och genom doktorandkurser varit en katalysator för att stimulera artikelskrivande, även bortom de personer som han varit medförfattare till. I samarbetet med forskarkollegor, från idé till slutförande, är hans ödmjuka stil och förmåga att nå resultat under relativt kort tid uppskattade kvaliteter.

Eldsjäl som utvecklar artikel-skrivande

**Professorer
vid Umeå universitet**

NAFSIKA ALEXIADOU:

*”EU:s ’mjuka lagar’,
som medlemsländerna
inte är tvungna att följa,
innebär faktiskt ett helt
nytt sätt att styra på.”*

Nafsika Alexiadou

PROFESSOR I PEDAGOGISKT ARBETE MED INRIKTNING MOT UNGAS
UTBILDNING, KARRIÄRUTVECKLING OCH VÄLFÄRD • 25 SEPTEMBER 2012

”Mjuk styrning” av utbildning i Europa

Utbildningspolitik var länge ett område som lämnades åt det enskilda EU-landet att bestämma över - något som formellt sett gäller fortfarande. År 2000 formulerades dock en gemensam utbildningspolicy med gemensamma riktlinjer, som medlemsländerna inbjöds att följa på frivillig basis. Nafsika Alexiadou forskar om hur policyarbetet inom utbildningsområdet går till inom EU, och hur enskilda länder använder, genomdriver och återkopplar till dessa rekommendationer.

- Fortfarande finns inte någon egentlig lagstiftning på området. EU:s styrdokument består snarare av riktlinjer och rapporter, där goda exempel och mål lyfts fram inom olika ämnen och fält. Sådana ”mjuka lagar”, som medlemsländerna inte är tvungna att följa, innebär faktiskt ett helt nytt sätt att styra på, säger Nafsika Alexiadou.

Resultaten i olika rankingslistor sprids ofta snabbt, berättar hon, inte minst via media. I länder som rankas lågt blir medborgare upprörda och kräver förändring för att nå uppsatta mål, medan ett framgångsrikt land istället ofta tar initiativ till att sprida kunskapen vidare genom exempelvis möten och konferenser.

- Sverige har till exempel fått visa vägen när det gäller livslångt lärande - life-long learning - i andra europeiska

länder. På så sätt leds utvecklingen åt ett specifikt håll inom hela unionen.

Under de senaste årens finansiella kris i Europa har många länder främst satsat på utbildning inom områden som antas vara produktiva, såsom teknik och naturvetenskap. Nafsika Alexiadou, med rötterna i krisdrabbade Grekland, pekar på risken att andra centrala områden blir eftersatta. Hur mycket kommer till exempel att investeras i åtgärder för att flyktingar ska få möjlighet att prestera bra i skolan?

Ett av hennes forskningsfält handlar just om social inkludering och jämlikhet i gymnasieskolan. I en tid när konkurrensen om elever har ökat kraftigt, undersöker Nafsika Alexiadou hur tjänstemän, skolledare och lärare resonerar kring kraven att gå med vinst och locka duktiga elever, och samtidigt stödja alla elevers utveckling. Hon jämför också hur svenska och engelska ungdomar ser på dagens utbildning.

- I England finns en klar uppfattning om vilka skolor som är bra och dåliga, och också en tydlig ranking av elever. För att få plats på de bästa skolorna måste du ha medvetna och aktiva föräldrar - helt enkelt tillhöra rätt social klass. Precis som för hundra år sedan. Är det åt det hållet den svenska skolan är på väg?

Nafsika Alexiadou föddes 1968 i Thessaloniki, Grekland. Hon utbildade sig först till lågstadielärare. År 1992 avlade hon magisterexamen i Comparative and International Education vid University of Hull, Storbritannien, och två år senare masterexamen i Educational Research Methodology vid University of Oxford, Storbritannien, där hon också disputerade 1999 med en avhandling om politiska reformer inom vidareutbildning i England. Åren 1999-2011 arbetade Nafsika Alexiadou vid University of Keele, Storbritannien, och under en kort tid 2008 vid University of Macedonia i Grekland. År 2011 blev hon forskningslektor vid institutionen för tillämpad utbildningsvetenskap, Umeå universitet, och året därpå utsågs hon till professor i pedagogiskt arbete. Nafsika Alexiadou arbetar också som medredaktör för Umeå-baserade tidskriften *Education Inquiry*.

REINER GIESLER:

”För att få ett helhetsgrepp om vad som kan hända om klimatet blir varmare måste vi förstå hur akvatiska miljöer och landmiljöer samverkar.”

Avslöjar klimatförändringar i arktiska miljöer

Den arktiska naturen kommer med stor sannolikhet att spela en nyckelroll för jordens framtida klimat. I den ständigt frusna marken finns uppskattningsvis två gånger så mycket kol som i dagens atmosfär. Vad händer då om temperaturen stiger och kolförrådet blir tillgängligt? Reiner Giesler är en av forskarna som vill ta reda på hur transporten av kol och växthusgaser förändras i ett varmare klimat. Han har bland annat hittat tecken på att gammalt kol i den arktiska tundran redan har börjat brytas ner.

- Fjällbäckar har lika höga halter av koldioxid som bäckar i skogbevuxna områden. En orsak kan vara att en del av markens kolförråd har frigjorts och transporterats med grundvattnet till omgivande vattendrag, säger Reiner Giesler.

För en klimatforskare finns det en klar fördel med att forska i fjällen - där finns naturliga och tydliga klimatgradienter som under lång tid påverkat både markförhållanden och växtsamhällen. Reiner Giesler ser mycket som tyder på att fjällen har blivit varmare bara under de senaste tjugo åren.

- Permafrosten är mindre utbredd idag. Tydligast syns det på de spektakulära palsmyrarna, där många av de

tidigare konstant frusna jordhögar nu sjunkit ihop till sumpiga vattensamlingar.

Som föreståndare för CIRC - Climate Impacts Research Centre - tillbringar Reiner Giesler det mesta av sin tid på forskningsstationen i Abisko. På ett stort antal provytor studerar han komplexa kemiska, fysikaliska och biologiska processer som sker på och under markytan. Bland annat kontrolleras markens innehåll av olika former av kol och näringsämnen kväve och fosfor.

- I ett varmare klimat väntas mer näring bli åtkomligt för växter. Vi har dock sett att även vegetationstypen påverkar halterna. Exempelvis frigörs inte lika stora mängder näringsämnen i hedmark som i ängsmark vid högre temperaturer.

Men det är inte bara processer i jorden som kan påverka klimatet. Ett alltför utforskat område, enligt Reiner Giesler, är hur omgivande marker påverkar koltransporten i akvatiska miljöer.

- Sjöar och vattendrag kan vara stora källor till växthusgaser. För att få ett helhetsgrepp om vad som kan hända om klimatet blir varmare måste vi förstå hur akvatiska miljöer och landmiljöer samverkar.

Reiner Giesler är född 1955 i Västerås. Han har studerat biologi och kemi vid Umeå universitet innan han tog sin jägmästarexamen på Sveriges lantbruksuniversitet (SLU) 1991 i Umeå där han också disputerade 1996. Efter disputation arbetade han som forskarasistent på SLU och studerade näringsämnet fosfor i boreala skogar. Han blev docent i skoglig ekologi på SLU år 2002. Sedan 2004 är han verksam vid Umeå universitet där han är föreståndare och lektor på Climate Impacts Research Centre (CIRC) i Abisko. Han leder verksamheten på CIRC som är inriktad på forskning kring klimateffekter på terrestra och akvatiska miljöer. Han har tilldelats anslag från bland annat Vetenskapsrådet, Formas, och Kempestiftelserna samt varit involverad i flera större internationella projekt. År 1998 tilldelades han av Kungl. Skogs- och Lantbruksakademien Gunnar Torstenssons forskarstipendium i markvetenskap.

Markus Grebe

PROFESSOR I VÄXTERS UTVECKLINGS- OCH CELLBIOLOGI • 15 OKTOBER 2012

Markus Grebe forskar på hur de minsta byggstenarna hos levande organismer - celler - får sin form, hur de orienterar och delar sig i rätt riktning inom en vävnad.

Multicellulära organismer - som människor, många andra djur och växter - är uppbyggda av flera olika celltyper. Det är viktigt att förstå hur celler får sin form och hur de är orienterade bredvid varandra på rätt sätt inom ett vävnadsskikt eller organ. Felaktigheter i dessa processer kan skada organismens tillväxt och utveckling och leda till en för tidig död, missbildning av organ eller till utveckling av cancer.

I sin forskning har Markus Grebe fokuserat på formbildning hos växtceller där han har upptäckt molekyler som reglerar cellernas form. Det har visat sig att växthormonet auxin samordnar cellernas form inom vävnadslagret och kontrollerar placeringen av proteiner vid specifika sidor av celler. Dessa proteiner kontrollerar i sin tur ändringar av cellers form.

Markus Grebes framtida forskning riktar in sig mot att reda ut de molekylära nätverk som ligger bakom formandet av celler, samt i samarbete med kollegor inom fysik och matematik skapa modeller och förutsägelser för ändring av cellers form.

Hur växtceller finner sin form

Markus Grebe föddes i Berleburg, Tyskland, 1967. Han studerade biologi i Giessen, Tyskland, och i Sussex, Storbritannien, och tog sin Diplomexamen 1994. Han avlade doktorsexamen i genetik vid universitetet i Tübingen, Tyskland, 1999. Under sin postdoktorstid vid Universitetet i Utrecht, Nederländerna, erbjöds han både EMBO- och Marie-Curie-stipendier för postdoktorsstudier. Han värvades som gruppleddare till Umeå Plant Science Centre under 2003 och blev docent vid Sveriges lantbruksuniversitet 2006. År 2007 antog han en position som universitetslektor vid fysikologisk botanik, Umeå universitet. Han erhöll ERC Starting Grant från Europeiska forskningsrådet i internationell konkurrens 2010 och var 2012 huvudansökande till *Shape-Systems*, ett tvärvetenskapligt projekt finansierat av Knut och Alice Wallenbergs Stiftelse.

Swetlana Heger-Davis är född 1968 i Nove Mesto, Tjeckien. Idag är hon bosatt i Berlin. Hon har masterexamen i konst från The University of Applied Arts, Wien och har varit postdoktor vid The Musashino Art University, Tokyo. Hon har undervisat som konstnär och gästlärare vid Academy of Fine Arts, Wien; School of Visual Arts, New York; Somerset House-Courtauld Institute, London; Université Paris, Pantéon-Sorbonne; Kungl. Konsthögskolan, Stockholm; University of Fine Arts, Berlin, med flera. Hon har mottagit utmärkelser från bland andra Österrikes och Japans kultur- och utbildningsdepartement, IASPIS i Stockholm och MAK Center for Art and Architecture, Los Angeles, USA. Hennes utställningar har visats runt hela världen, Moderna Museet, Stockholm; Centre Georges Pompidou, Paris; KunstWerke, Berlin; Opera City Art Museum, Tokyo; Biennialerna i Melbourne och Berlin, med flera.

Swetlana Heger-Davis

PROFESSOR I FRI KONST • 3 SEPTEMBER 2012

Att bära jeans är idag "main stream". En gång i tiden handlade det om att visa att man var en rebell. Jeans var från början arbetarkläder så den blå färgen har också förknippats med arbetarklassen. I USA på 1980-talet personifierat av till exempel rockmusikern Bruce Springsteen och dessförinnan inte minst genom olika Vilda Västern-figurer. Att bära jeans har därför till stor del getts manliga förtecken, vilket lett till att Swetlana Heger-Davis konstnärliga forskning upptar historiska skiften mellan mans- och kvinnoroller, kopplat till klädhistoria. Hon vill visa på vilka sätt vi konstruerar, skymmer och förnekar kvinnors roll i samhället och bland kulturella artefakter.

Genom rekontextualisering och återanvändning av en vardagsprodukt som jeans in i konstvärlden vill hon visa på viktiga aspekter när det gäller förmedlandet av historia, (konst)produktion och (konst)diskussionen till allmänheten. Hon undersöker långvariga historiska tillstånd, kulturella fakta och fiktioner, för att visa på spännvidden av tankegångar och argumentera för hur det kvinnliga förflutna, i en kultur dominerad av kommersiella ytor och ett alltmer kortvarigt minne, ändå är oväntat närvarande.

Hur jeans kan få oss att förstå historien

Anna-Karin Hurtig

PROFESSOR I FOLKHÄLSOVETENSKAP • 1 NOVEMBER 2012

Anna-Karin Hurtig arbetar tillsammans med forskare i flera länder i Afrika och Latinamerika i tvärvetenskapliga projekt för att stärka dessa länders hälsosystem. Målen för ett hälsosystem är att stimulera till en förbättrad hälsa i befolkningen, socialt och ekonomiskt skydd och lyhördhet för befolkningens förväntningar.

Ett hälsosystem består av många delar som måste samspela för att målen ska kunna uppnås. Vård kan inte ges utan hälso- och sjukvårdspersonal och det krävs ledarskap för att fördela och förvalta resurser. En rättighetsbaserad strategi är viktig för att skapa åtgärder som förbättrar tillgång, kvalitet och jämlikhet inom olika hälsosystem. Det finns idag många interventioner och läkemedel som kan förebygga och bota sjukdomar, men det krävs även välfungerande hälsosystem för att nå ut med dem.

Bristen på mänskliga resurser inom vården är enorm på många håll i världen. Anna-Karin Hurtig är engagerad i studier om hur frivilliga byhälsoarbetare kan samverka med det formella hälsosystemet i Zambia och Guatemala. Likaså i ett projekt i Tanzania där man studerar decentraliseringens effekt på landsbygdens mödra- och barnhälsovård. Andra forskningsprojekt som hon driver fokuserar på hur tuberkulos- och hiv-program kan samordnas med varandra för att uppnå en förbättrad vård.

Arbetar tvärvetenskapligt för att förbättra länders hälsosystem

Anna-Karin Hurtig föddes 1966 och växte upp i Sjövik i Lerums kommun. Hon studerade medicin vid Göteborgs universitet och blev legitimerad läkare 1995. Hon disputerade vid London School of Hygiene and Tropical Medicine 2000 med en avhandling om kontroll av tuberkulos i Kathmandudalen i Nepal. Sedan 2005 är Anna-Karin Hurtig universitetslektor vid institutionen för folkhälsa och klinisk medicin, enheten för epidemiologi och global hälsa vid Umeå universitet. Anna-Karin Hurtig, som blev docent 2008, är forskningsledare för temat *Strengthening Primary Health Care: The roles of rights, ethics and economic analyses* vid Umeå Centre for Global Health Research. Sedan 2008 är hon samordnare för den nationella forskarskolan i global hälsa. Anna-Karin Hurtig sitter med i styrelsen för Svensk socialmedicinsk förening.

Martin Hårdstedt är född 1968 i Hofors, men uppväxt i Falun och Västerås. Efter några år i det militära inledde han studier till gymnasielärare vid Umeå universitet. År 1994 antogs han på forskarutbildningen, och disputerade 2002 med en avhandling med titeln *Om krigets förutsättningar: Den militära underhållsproblematiken och det civila samhället i norra Sverige och Finland under Finska kriget 1808-09*. År 2009 blev han docent och tre år senare professor. Martin Hårdstedt erhöLL Lärarutbildningsfakultetens pedagogiska pris 2005. Han har fått Clio-priset 2007 för boken *Finska kriget 1808-1809*, och Svensk-finska kulturfondens kulturpris 2008.

Martin Hårdstedt

PROFESSOR I HISTORIA • 1 MARS 2012

Mänskligheten har alltid begått våldshandlingar. Samhällen, riken, stater och nationer har bedrivit krig i årtusenden. Kriget har på olika sätt varit drivande i samhällsutvecklingen och många gånger förändrat historiens gång. Samtidigt är krig den mänskliga aktivitet som har skapat störst lidande. Historikern Martin Hårdstedt försöker i sin forskning förstå krig som mänsklig företeelse.

Han intresserar sig för krigets förutsättningar, drivkrafter och konsekvenser, och en viktig del i forskningen är att koppla kriget till det civila samhället. Framför allt har han arbetat med att försöka förstå krigets förutsättningar under revolutions- och Napoleonkrigen (1792-1815), men han har även studerat Krimkrigsperioden och andra världskriget.

I sin forskning kring Finska kriget 1808-09 har han visat att det var underhållsproblem och lokalbefolkningens förmåga att föda soldaterna som avgjorde kriget. Han har även studerat de ryska soldaternas relation till den åländska befolkningen under första hälften av 1800-talet. Just nu handlar Martin Hårdstedts forskning om norsk motståndsrörelse, och hur det kunde vara att tillhöra en familj med nazistsympatier och samtidigt vara motståndsmän.

Historiska krig – orsaker, drivkrafter och följder

Anna Linusson Jonsson

PROFESSOR I LÄKEMEDELSKEMI • 1 JULI 2013

Designar nya molekyler inom läkemedelskemi

Läkemedelskemi är vetenskapen om hur kroppen påverkas av olika ämnen och hur kroppen i sin tur påverkar dessa ämnen. Till exempel finns det ämnen i huvudvärkstabletter som lindrar huvudvärken och i kaffe som gör att man blir piggare. Ämnena är ofta små organiska molekyler som ger sin önskade effekt i kroppen genom att de binder till specifika proteinmolekyler.

Anna Linusson Jonssons forskning syftar till att få en grundläggande kunskap om vilka fysikalkemiska faktorer som styr hur små organiska molekyler interagerar med proteiner, och hur detta i sin tur påverkar biologiska processer. Hon studerar geometrin och energin hos dessa komplex genom att kombinera datorbaserade beräkningar med organisk syntes av nya molekyler och experimentell bestämning av 3D-atompositioner. Den nya kunskapen används till att utveckla datorbaserade metoder för att designa nya ämnen inom läkemedelskemi.

Den grundläggande forskningen bedrivs i medicinskt relevanta projekt med det uttalade syftet att bidra till en ökad kunskap om sjukdomar, och till utvecklandet av nya molekyler mot ledgångsreumatism, malaria och denguefeber.

Anna Linusson Jonsson är född 1970 i Värnamo, Småland. Hon har en magisterexamen i biologi från Göteborgs universitet. År 2000 disputerade hon med en avhandling om statistisk design av läkemedelslika molekyler vid Umeå universitet. Efter detta erhöll Anna Linusson Jonsson en tjänst som forskare i beräkningskemi på AstraZeneca R&D Mölndal. Under sin tid på läkemedelsföretaget arbetade hon även som projektledare och gruppchef. År 2004 återvände hon till akademien för en forskarassistenttjänst i datorbaserad läkemedelskemi vid Umeå universitet, och blev docent i kemi år 2009. Hon har varit inbjuden talare vid ett flertal internationella konferenser, och erhåller forskningsmedel bland annat från Vetenskapsrådet och Centrum för miljövetenskaplig forskning. Anna Linusson Jonsson forskar och undervisar vid kemiska institutionen.

Hildur Kalman, född 1955, är uppvuxen i Umeå. Efter studier vid Lunds universitet blev hon legitimerad sjukgymnast 1978 och var under femton år verksam vid Norrlands respektive Islands universitetssjukhus, bland annat som lärare i klinisk praktik. Parallellt med arbetet påbörjades studier i vetenskapsteori; via en magisterexamen tog denna del av det akademiska livet över, och 1999 disputerade hon i vetenskapsteori på en avhandling om kunnskap och vetande, samt blev år 2008 docent i ämnet. Sedan 2003 är hon verksam som lektor vid institutionen för socialt arbete. Hon har haft forskningsanslag från RALE, varit postdoktor vid Tromsø universitet under tre år, samt forskarassistent i socialt arbete vid Umeå universitet. Under fem års tid har hon varit koordinator vid Genusforskar-skolan, UCGS.

Hildur Kalman

PROFESSOR I SOCIALT ARBETE • 1 SEPTEMBER 2013

I sin forskning har Hildur Kalman riktat intresset mot kunskapsformer, det vill säga förhållandet mellan praktiskt kunnande och teoretiskt vetande, samt mellan profession och vetenskap.

Med fokus på klientrelaterad yrkespraxis har hon belyst centrala dimensioner som tillit, bemötande, värdighet och respekt, samt hur sociala och strukturella maktordningar som exempelvis genus villkorar samhandling, alltså hur människor samspelar när de handlar i förhållande till varandra.

Grundläggande vetenskapsteoretiska och metodologiska frågor, sådana som berör förhållandet mellan vetenskaplig ansats, grundläggande forskningsfrågor, forskningsobjekt och metod, samt etiska överväganden är andra ämnen hon tar upp i sin forskning.

Hildur Kalman har även medverkat som redaktör och författare i de nyutgivna antologierna *Etiska dilemman: Forskningsdeltagande, samtycke och utsatthet* (Gleerups 2012), samt *The Emotional Politics of Research Collaboration* (Routledge 2013).

Belyser etiskt laddade frågor

Patrik Lantto

PROFESSOR I HISTORIA • 1 FEBRUARI 2013

Patrik Lantto bedriver huvudsakligen forskning inom området samisk samtids historia, där han framför allt har fokuserat på samernas politiska mobilisering i Sverige och svensk samepolitik under 1800- och 1900-tal, med vissa jämförelser med samerna i Norden och urfolk i andra delar av världen.

Samisk historia är ett fält som är relativt dåligt utforskat, varför Patrik Lanttos forskning fyller viktiga kunskapsluckor på flera områden, inte minst i att klargöra hur den historiska samepolitiken och statliga administrationen på området påverkar dagens situation, där beslut fattas inom ramen för strukturer som etablerats historiskt.

Ett viktigt mål i hans forskning är att öka kunskapen rörande samisk historia i det svenska samhället generellt, inte minst för beslutsfattare, men även inom det samiska samhället. Patrik Lanttos forskning ska bidra till att inom det samiska samhället skapa större insikt i hur deras nuvarande situation vuxit fram historiskt, och till att bidra till en förbättrad kunskapsgrund för framtida samepolitiska beslut.

Samisk historia
– ett viktigt
forskningsfält

Patrik Lantto är född 1968 i Piteå, och har vuxit upp där, i Umeå och i Malmö. Till Umeå återkom han 1989 när han påbörjade universitetsstudier, som bland annat har inkluderat historia, statsvetenskap och sociologi och utmynnat i en filosofie magisterexamen 1997. Patrik Lantto blev 1994 antagen som doktorand i historia och disputerade år 2000. Fyra år senare utsågs han till docent. Efter disputationen har Patrik Lantto arbetat som postdoktor och forskare vid institutionen för historiska studier, och 2007 blev han anställd som lektor vid Centrum för samisk forskning (Cesam). Patrik Lantto har arbetat som gästforskare i Kanada, Australien och USA, och han har erhållit flera vetenskapliga priser, bland annat Stiftelsen Uppsala Universitets Umeåfonds pris för forskning inom området för Övre Norrlands kultur och historia.

Anna Sofia Lundgren föddes 1972 i Gävle. Efter studier i etnologi i Östersund disputerade hon år 2000 vid Umeå universitet med en avhandling om betydelse av kropp och kön i skolan. Efter disputationen har Anna Sofia Lundgren arbetat som forskare och lärare vid institutionen för kultur och medier, senare kultur- och medievetenskaper. Undervisning har framför allt bedrivits inom ramen för kulturanalysprogrammet. 2007 blev hon docent i etnologi och samma år lektor. 2008 fick hon humanistiska fakultetens pedagogiska pris. Hennes forskning har finansierats av EU, Vetenskapsrådet och humanistiska fakulteten. Anna Sofia Lundgren är sedan 2007 verksam inom forskningsprogrammet *Ageing and Living Conditions* som 2007 tilldelades ett av Vetenskapsrådets Linnéstöd.

Anna Sofia Lundgren

PROFESSOR I ETNOLOGI • 1 OKTOBER 2012

Anna Sofia Lundgrens forskning har särskilt behandlat hur föreställningar om kön, sexualitet och ålder har betydelse i människors liv. I flera studier har fokus riktats mot skolans värld och de identiteter och relationer som produceras och levs där. Bland annat har heteronormens betydelse för lärares yrkesidentitet och yrkesutövande studerats. I sin forskning har Anna Sofia Lundgren också intresserat sig för normer kring äldre och åldrande, bland annat hur information om åldersrelaterade demografiska processer "översätts" av massmedier. De hotbilder och den brådskande information som ofta omgärdar medierapporter av det här slaget har inte bara effekter på hur äldre förstås. De används även som motiv för förslag på snabba policyförändringar av stark ideologisk karaktär.

För närvarande är Anna Sofia Lundgren involverad i två tvärvetenskapliga forskningsprojekt. Det ena är ett internationellt projekt som söker öka förståelsen för fluktuationer i födslotal. Det andra handlar om hur människor på svensk landsbygd agerar för att skapa hållbarhet genom allt från frivilligarbete och entreprenörskap till protester mot neddragningar och exploatering. Här handlar det om att söka förståelse för de processer och platsrelaterade lojaliteter som aktualiseras, och hur dessa är förbundna med känslor och makt.

Föreställningar
om kön, sexualitet
och ålder

Ruth Mannelqvist

PROFESSOR I RÄTTSVETENSKAP • 1 JANUARI 2013

Ruth Mannelqvist forskar om ersättningsrätt, det vill säga hur reglerna för olika typer av ersättningar, som exempelvis skadestånd och privata eller offentliga försäkringar, är utformade och tillämpas av både domstolar och myndigheter.

Hennes forskning synliggör såväl att det finns varierande syften bakom olika ersättningssystem, som hur konstruktion och tillämpning av olika ersättningar både samverkar och kolliderar med varandra, exempelvis när en och samma skada bedöms olika och får skilda konsekvenser i olika juridiska sammanhang. Eftersom juridikens innehåll och tillämpning av olika ersättningar är betydelsefull för såväl enskilda individer som Sverige som välfärdsstat, vill Ruth Mannelqvist synliggöra hur regleringar kan stå i överensstämmelse med eller motsättning till bakomliggande politiska eller principiella mål.

Under senare år har fokus legat på den offentliga sjukförsäkringen och begreppet arbetsförmåga, och forskningen visar att försäkringen baseras på en otydlig lagstiftning som leder till en delvis svårbegriplig tillämpning.

Studerar hur regler för ersättningar är utformade och används

Ruth Mannelqvist föddes år 1966 i Storuman, men flyttade redan som sjuåring till Umeå. Hon började läsa juridik vid Umeå universitet år 1987 och tillhör den första kullen av studenter som kunde ta en fullständig juristexamen i Umeå år 1992. År 2003 disputerade Ruth Mannelqvist med en avhandling som behandlade det rättsliga sambandet mellan förmåner och avgifter i socialförsäkringen. Hon antogs som docent i rättsvetenskap år 2010. Sedan år 2008 bedriver Ruth Mannelqvist forskning i nära samarbete med forskare inom medicinsk fakultet och förutom doktorandhandledning och undervisning inom juristprogrammet deltar hon bland annat i vidareutbildning av yrkesverksamma domare vid Sveriges förvaltningsdomstolar. Hon är sedan år 2012 ledamot i Försäkringskassans vetenskapliga råd.

Beatrice Melin föddes 1966 på Gotland. Hon hade en kombinerad doktorand- och ST-tjänstgöring i onkologi och disputerade 2001 inom ämnet onkologi. 2002 blev hon specialistläkare i onkologi. Fyra år senare blev hon docent i ämnet och 2010 blev hon adjungerad professor. Beatrice Melin fick 2008 en forskartjänst på halvtid vid Kungl. Vetenskapsakademien, finansierad av fonden Acta Oncologica. Tillsammans med Melissa Bondy, Houston, leder hon Gliogene - ett konsortium med 14 centrum runt om i världen som studerar orsaker till hjärntumörer. Konsortiet arbetar med två stora studier av gliom och har nu screenat 20 000 gliompatienter för medverkan i studien. På sin kliniska tid samordnar Beatrice Melin cancervården i Norra sjukvårdsregionen för att förverkliga den nationella cancerstrategin och förbättra omhändertagandet av patienter, stärka den kliniska cancerforskningen och öka överlevnaden vid cancersjukdom.

Beatrice Melin

PROFESSOR I ONKOLOGI MED INRIKTNING MOT MOLEKYLÄR CANCEREPIDEMIOLOGI • 1 NOVEMBER 2012

Beatrice Melin forskar om ärftlig cancer och genernas betydelse för behandling och biverkningar. Den cancerform hon särskilt fokuserar på i sin forskning är gliom, den mest elakartade formen av hjärntumörer.

Det finns många typer av gliom och en svårighet med dessa tumörer är att de växer infiltrativt, det vill säga att de växer in i omkringliggande vävnad. Det skapar svårigheter att bota dem trots behandling med operation, strålning och cytostatika.

Vad det är som orsakar uppkomst av gliom är till stora delar okänt. Beatrice Melin arbetar med att kartlägga och förstå kedjan av de händelser i miljön och i människans arvsanlag som krävs för att en tumör ska uppkomma. Sedan 1999 vet forskarna att det finns en familjär ansamling av gliom. Både Beatrice Melins forskargrupp och andra forskare har identifierat ett antal gener som bidrar till uppkomsten av sjukdomen i dessa familjer.

Målet med Beatrice Melins forskning är att en ökad kunskap om uppkomstmekanismerna ska ge möjligheter att förebygga eller hitta bättre behandling mot tumörerna.

Vill ta reda på varför hjärntumörer uppkommer

RASMUS NIELSEN:

”Den ryska rymdfilosofin är utopisk och pragmatisk på samma gång - det är klassiska drömmar om att överleva döden, men med hjälp av radikal teknik och verklig ingenjörskonst.”

Rasmus Nielsen

PROFESSOR I FRI KONST • 3 SEPTEMBER 2012

**Vill låta konsten
växa utan yttre
påverkan**

Rymden är till för alla. Det var grundfilosofin i den ryska kosmologin när det sovjetiska rymdprogrammet Interkosmos instiftades på 1960-talet. Tanken var att alla som var vänligt sinnade till Sovjetunionen skulle få tillgång till bemannade och obemannade rymdfärder. Ett halvt sekel senare återkommer samma filosofi när en global livsmedelsjätte låter människor från hela världen tävla om en tvättäkta rymdresa. Det enda motkravet är att vinnaren ställer upp som frontfigur för en internationellt känd lågprisparfym.

Konstnären och professorn Rasmus Nielsen vill utforska tankarna bakom kampanjerna och på ett jämförande sätt beskriva de mer eller mindre materialistiska begär som driver dem. En av källorna i hans forskning är flertalet intervjuer med en vietnamesisk kosmonaut som deltog i Interkosmos och blev den första asiaten att åka ut i rymden. Idag är han en av frontfigurerna för det globala bolagets kampanj.

Synen på framtiden är något av det som intresserar Rasmus Nielsen mest i sitt forskningsfält.

- Framtidsdrömmar domineras idag av spirituella eller religiösa krafter med människan som en mer eller mindre passiv medspelare, det tycker jag är tråkigt. Den ryska

rymdfilosofin däremot är utopisk och pragmatisk på samma gång - det är klassiska drömmar om att överleva döden, men med hjälp av radikal teknik och verklig ingenjörskonst.

Forskningen kommer att presenteras i en serie föreläsningar och ska även ingå i en vietnamesisk dokumentärfilm. Utöver forskningen håller han uppskattade föreläsningar på Konsthögskolan. Det var faktiskt studenterna själva som uppmanade Rasmus Nielsen att söka sig till Umeå.

- Det kändes ju väldigt smickrande. Sen är jag väldigt nyfiken på vad som händer i periferin i Europa. De traditionella konststäderna tycks ha tappat andan och fastnat i det förflutna. Det var så min väg till universitetet började.

Rasmus Nielsen trivs bra med det akademiska klimatet och har fallit för lugnet i Umeå.

- Som dansk känns staden ganska exotisk. Jag vill gärna stanna kvar länge nog för att se vad universitetet kan erbjuda konsten utan den massiva påverkan av marknadskrafter som dominerar konstnärlig aktivitet i samhället idag.

Rasmus Nielsen föddes 1969 i danska Hjørring och avlade sin examen vid Kungliga Danska Konstakademien. Han är medlem i det danska konstnärskollektivet Superflex sedan starten 1993. Superflex beskriver sina projekt som verktyg. Tanken är att vem som helst är välkommen att använda verktygen för att ifrågasätta och förändra rådande ekonomiska strukturer och maktbalanser. Gruppens arbete finns representerad på museer över hela världen, däribland på Museum of Modern Arts i New York, USA; Queensland Art Gallery i Brisbane, Australien och Coleccion Jumex i Mexico City, Mexico. Rasmus Nielsen är sedan ett år professor på Konsthögskolan vid Umeå universitet där han arbetar halvtid. Han bor tillsammans med sin fru och deras två barn i Stockholm.

Thomas Olofsson

PROFESSOR I ENERGIEFFEKTIVISERING MED INRIKTNING MOT BEBYGGELSE • 1 JULI 2013

Thomas Olofsson studerar energieffektivisering av byggnader, med inriktning mot analysmodeller, för att undersöka och tolka byggnadens energiprestanda.

Omställningen till ett mer hållbart samhälle är en av de största utmaningar vi alla står inför. Den utmaningen inbegriper att bryta den ökande energianvändningen samt minska beroendet av icke förnyelsebara bränslen. Eftersom en betydande del av den totala energianvändningen direkt kan kopplas till bebyggelsen är strategier för effektivare energianvändning i byggnader en viktig framtidsfråga.

Avgörande för att få till en förändring till en mer effektiv energianvändning i bebyggelsen är att stödja byggprocessen vad gäller att förutse såväl konsekvenser av design och val av tekniska system, som att visa på möjligheter för brukarna att påverka energianvändningen. Därför utvecklar Thomas Olofsson nya typer av modeller för att göra energiprestandaanalys, vilka kan utgöra beslutsunderlag och förstärka beställarkompetensen i byggbranschen. Modellerna kan antingen baseras på en detaljerad fysikalisk beskrivning, eller så kallade inverterade modeller som är mer eller mindre baserade på data från fältmätningar. Det är också möjligt att kombinera de två modellerna.

Forskar om byggnaders energiprestanda

Thomas Olofsson föddes 1968 i Umeå och avlade 1992 civilingenjörsexamen i väg- och vattenbyggnad, med inriktning mot hus och installationer, vid Chalmers tekniska högskola. Efter en tid som VVS- och energingenjör blev han doktorand vid Umeå universitet och disputerade 2000 med en avhandling om energimodeller för byggnader. Innan han 2001 fick en tjänst som universitetslektor på institutionen för tillämpad fysik och elektronik vid Umeå universitet, arbetade han också som verksamhetsutvecklare på NCC Fastigheter AB med ansvar för energi- och teknikfrågor. När Umeå universitet 2008 etablerade en ny arkitektthögskola var han föreståndare och sedan prefekt till 2011. Han blev 2009 docent i byggteknik vid Umeå universitet och är sedan 2012 gästprofessor vid Högskolan Dalarna.

Britta Lindholm Sethson

PROFESSOR I ANALYTISK KEMI MED INRIKTNING MOT ELEKTROKEMI • 15 AUGUSTI 2013

Britta Lindholm Sethson använder elektrokemiska metoder för att studera joner i lösningar, samt gränsområdet mellan elektriska ledare och jonledare och laddningsöverföringar mellan dessa.

Ett aktuellt forskningsområde berör utveckling av sensorer för att upptäcka ytterst små partiklar, så kallade nanopartiklar, som kan finnas bland annat i mat och kosmetiska krämer. Forskningen ingår i ett större europeiskt projekt, *Instant*, där målet är att utveckla mätapparatur som filtrerar nanopartiklar ur kommersiella produkter för att avgöra hur mycket nanopartiklar och vilken typ som tillsatts. Eftersom det finns en ökande oro för hur nanopartiklar påverkar levande organismer, skulle en sådan apparat vara till stor nytta, till exempel för myndigheter som vill kontrollera vad som finns i livsmedelsbutikernas diskar.

Inom ett annat område bedrivs ett relativt nystartat projekt, sprunget ur ett långvarigt samarbete med universitetet i Warszawa. Det handlar om grundläggande fenomen hos biobränsleceller med vanligt socker som bränsle. Syftet är att finna kunskap om hur energiförluster kan minimeras och föreslå hur bränslecellens prestanda kan förbättras.

Löser problem med elektrokemiska metoder

Mattias Strandh

PROFESSOR I SOCIOLOGI • 1 JANUARI 2013

Mattias Strandhs forskning berör hur människor påverkas av arbetsmarknadshändelser på lång sikt. Arbetslöshet innebär både en ökad risk för fattigdom och sämre mental hälsa, och Mattias Strandh undersöker om dessa negativa effekter upphör när individen åter har ett arbete. Han studerar här hur erfarenhet av arbetslöshet påverkar individer långsiktigt, för framtida framgång på arbetsmarknaden i form av exempelvis löneutveckling, för framtida mentala hälsa, för det sociala nätverket och för politiskt deltagande. Det är avgörande att öka kunskapen kring långsiktiga konsekvenser av arbetslöshet, inte minst då vi troligen i dagsläget tenderar att underskatta samhällets likväl som individers kostnader för arbetslöshet.

I sin forskning studerar Mattias Strandh också om arbetsmarknadspolitiken, i form av exempelvis arbetslöshetsersättning och aktiva arbetsmarknadspolitiska åtgärder, kan mildra de negativa konsekvenserna.

Studerar
hur arbets-
löshet berör
människor

Mattias Strandh föddes 1970 i Majorna, Göteborg. Han avlade magisterexamen i samhällsvetenskap och humaniora vid Umeå universitet 1995, disputerade vid sociologiska institutionen år 2000 och blev docent i sociologi vid Umeå universitet 2008. Mattias Strandh har mottagit flera vetenskapliga priser och varit gästforskare i Tyskland, Österrike och Australien. Den utlandsvistelse som dock format honom mest är hans halvår som gästlärare vid Davidson College, USA, som gav en stark kärlek till den liberala utbildningstraditionen och det personliga utbildningsethos som han menar borde känneteckna relationen till studenterna. Mattias Strandh leder och har lett forskningsprojekt inom ramen för bland annat European Science Foundation, Vetenskapsrådet och EU:s ramprogram.

Åsa Strand föddes i Karlstad 1970 och växte upp i Sunne. Hon avlade magisterexamen i molekylärbiologi vid Umeå universitet 1995 och disputerade i växtmolekylärbiologi 2000. Åsa erhöll i internationell konkurrens ett EMBO-stipendium för postdoktorsstudier och tillbringade tre år vid The Salk Institute i San Diego, USA. Hon fick en forskarassistenttjänst från Vetenskapsrådet och rekryterades 2003 som gruppleddare till Umeå Plant Science Centre, Umeå universitet. Åsa Strand har därefter kontinuerligt haft anslag från Vetenskapsrådet, 2005 erhöll hon anslag från Stiftelsen för strategisk forskning för Framtidens forskningsledare och 2008 en forskartjänst från Kungliga Vetenskapsakademien. Hon blev docent vid Umeå universitet 2008. Hon har haft ett stort antal förtroendeuppdrag och är ordförande för Umeå Plant Science Centre.

Åsa Strand

PROFESSOR I VÄXTERS CELL- OCH MOLEKYLÄRBIOLOGI • 15 AUGUSTI 2013

Åsa Strands forskning handlar om att förstå cellens signalsystem, det vill säga kommunikationen mellan växtens cellkärna och dess organeller.

Cellkärnan är växtcellens huvudkontor, här finns ritningarna i form av genetisk information. Cellens energifabriker är dels växternas kloroplaster, där ljusenergi omvandlas till kolhydrater och dels mitokondrierna, där kolhydrater oxideras och energi utvinns. Viktiga komponenter i energifabrikerna kodas i cellkärnan och för att kunna utföra sina uppgifter måste organellerna kommunicera med cellkärnan.

För växten är detta signalsystem nödvändigt för utveckling och tillväxt men även för fysiologisk anpassning, det vill säga stressolerans. En ökad förståelse för hur kommunikationen i cellen fungerar kan på sikt leda till en bättre förmåga att modifiera växters stresstolerans och produktivitet. Forskning om cellens signalsystem är även betydelsefull ur grundforskningssynpunkt eftersom den leder till kunskaper om fundamentala biologiska processer. Resultat baserade på växtceller är också viktiga för vår kunskap om mänskliga celler. Den animaliska cellen har ingen kloroplast, men kommunikationen mellan cellkärnan och mitokondrien liknar den hos växtcellen.

Hur kan vi
förstå organel-
lernas språk?

MALIN SUND:

”Det stora problemet är att upptäcka bukspottkörtelcancer tillräckligt snabbt för att sjukdomen ska kunna opereras och botas. Självklart måste det gå att hitta tumörmarkörer som avslöjar sjukdomen tidigare än idag.”

Malin Sund

PROFESSOR I KIRURGI MED INRIKTNING
MOT CANCERKIRURGI • 1 SEPTEMBER 2013

Nya tumör- markörer kan ge tidigare cancer- diagnos

En cancertumör består inte bara av elakartade celler - så mycket som 80 procent kan bestå av bindväv och blodkärl som tumören behöver för att kunna överleva. Alla icke-cancerceller och all bindväv i en tumör kallas för stroma, och vävnaden har på senare tid väckt allt större intresse bland cancerforskare.

- När tumörstromat bildas utsöndras flera olika ämnen, som borde gå att upptäcka i vanliga blodprov. Det gäller bara att veta vad man ska leta efter, säger Malin Sund, som i år utsågs till Sveriges första kvinnliga professor i kirurgi (tre kvinnor har tidigare adjungerats).

Hon har under hela sin forskarkarriär varit intresserad av bindväv, något som fick henne att börja studera kroppens stromala reaktion vid cancer och hur sjukdomen sprids. Idag är hennes forskning till stor del inriktad mot cancer i bröst, tarm och bukspottkörtel. En gemensam nämnare för dessa cancerformer är att det vanligtvis bildas mycket bindväv - för bukspottkörtelcancer kan det handla om hela 95 procent av tumören. För just den sortens cancer är prognosen ofta dålig, och överlevnaden har inte förbättrats under de senaste trettio åren.

- Det stora problemet är att hitta de drabbade tillräckligt snabbt för att sjukdomen ska kunna opereras och botas.

Bukspottkörtelcancer ger diffusa symptom, och patienterna är ofta väldigt sjuka och påverkade när de väl blir diagnostiserade. Självklart måste det gå att hitta tumörmarkörer som avslöjar sjukdomen tidigare än idag, säger Malin Sund.

Och hennes forskning är hoppningivande. Genom att analysera bevarade prover som samlats in vid vanliga hälsokontroller, har hon undersökt blod från människor som senare i livet drabbats av sjukdomen. Tillsammans med sin forskargrupp har Malin Sund hittat lovande tumörmarkörer, som verkar avges till blodet i mätbara halter långt före kliniska symptom uppstår. De har även funnit potentiella markörer för aggressiva former av tarmcancer som snabbt sprider sig till levern.

- Troligtvis kan nya tumörmarkörer också underlätta identifieringen av olika cancerformer. På så sätt kan enskilda patienter få mer skraddarsydd och mindre tuffa cancerbehandlingar.

Malin Sund är född 1972 i Karleby, Finland. Hon avlade läkarexamen 1998 och medicine doktorsexamen 2001 vid Uleåborgs universitet i Finland. Efter AT-tjänstgöring 2001-2003 var hon under två år post-doctoral fellow vid Harvard Medical School i Boston, USA, följt av ST-utbildning i kirurgi vid Norrlands universitetssjukhus. Malin Sund arbetar som specialistläkare i kirurgi, och är chef för bröst- och endokrinkirurgiska sektionen vid Kirurgcentrum, Norrlands universitetssjukhus. År 2008 tilldelades hon Kungl. Skytteanska samfundets pris för yngre forskare, 2009 Umeå universitets karriärbidrag och 2010 Svensk Kirurgisk Förenings stora forskarpris. 2012 blev hon vald till Lennander-föreläsare av Svenska Läkaresällskapet. Malin Sund är redaktör för tidskriften *BJS*, internationell sekreterare för Svensk Kirurgisk Förening och styrelseledamot för Svensk Förening för Bröstkirurgi.

Patrik Svensson

PROFESSOR I HUMANIORA OCH INFORMATIONSTEKNIK • 1 OKTOBER 2012

Hur behöver humaniora utvecklas för att kunna möta nya frågor? Vilken ny infrastruktur behövs för humanistisk spetsforskning? Patrik Svensson är föreståndare för Humlab vid Umeå universitet och forskar inom digitala humaniora. I sin forskning intresserar han sig bland annat för digitala och fysiska forskningsinfrastrukturer för humanister, användande av digital teknik i språkutbildning och rummets betydelse för kunskapsproduktion.

I sin roll som ledare för Humlab ingår också att verka för ökad samverkan inom universitetet och mot det omgivande samhället. Han brinner för att skapa nya mötesplatser som är oberoende av akademiska hierarkier och ämnen. Patrik Svensson tar en aktiv roll i uppbyggandet av digitala humaniora som forskningsfält, både nationellt och internationellt, något som har gjort Humlab till en av de ledande institutionerna inom fältet.

En viktig del av hans arbete är också att stödja människor med idéer och vilja, och att våga bygga infrastruktur även för experimentell verksamhet inom humaniora. Att ta risker för att lyckas är för Patrik Svensson avgörande i ett arbete som ofta handlar om att utforska obanad terräng.

Skapar nya mötesplatser med digitala humaniora

Patrik Svensson är född 1970 i Sollefteå. Han blev filosofie doktor i engelsk språkvetenskap 1998, lektor i engelsk språkvetenskap 1998, lektor i humaniora och informationsteknik 2000, docent 2009 och professor 2012. Han är föreståndare för Humlab och en nyckelperson i en rad forskningsprojekt - bland annat sitter han i styrgruppen för *Media Places*, ett femårigt projekt med forskare från Umeå universitet och Stanford University, finansierat av Knut och Alice Wallenbergs stiftelse. Patrik Svensson har tidigare tilldelats Kungl. Skytteanska sällskapet pris till yngre forskare och erhållit Umeå universitets karriärbidrag. Han är en eftersökt expert och rådgivare för organisationer som vill utveckla sin användning av digital teknik.

Roemer van Toorn föddes 1960 i Amsterdam. Han avlade arkitektexamen 1992 vid Technical University Delft. 1993-2010 ledde han programmet *Historia, teori och publikation* vid Berlage Institute, Laboratory of Architecture. Han har varit gästprofessor vid Delft School of Design, TU Delft och Akademie der Künste i Berlin. Samtidigt har han gjort karriär som internationell föreläsare, redaktör, intendent, forskare, författare och fotograf. Hans verk har publicerats i breda kretsar. 1994 publicerade han sin första bok, ett uppslagsverkliknande manifest med titeln *The Invisible in Architecture*. Nu arbetar han med text- och bildboken *The Society of the And* med finansiellt stöd av Formas och forskar kring estetik som en form av politik.

Roemer van Toorn

PROFESSOR I ARKITEKTUR MED INRIKTNING MOT ARKITEKTURTEORI • 1 SEPTEMBER 2013

Roemer van Toorn arbetar med att ta fram en ny social och politisk arkitekturteori som gör att vi kan möta dagens och morgondagens utmaningar. Det är en teori som utvecklar spekulativa rumsliga och estetiska arkitekturmodeller och frågar vad det kan betyda att vara modern i en praktisk verklighet.

Samtidigt som kritik har blivit det främsta sättet att praktisera arkitekturteori växer ett missnöje med kritikens kapacitet att möta kriser i vår omvärld. Det är dags att överge den uppgivna melankoli som karakteriserar samtida teori och i stället använda teorins politiska kraft till faktiska förändringar.

Teori ska inte enbart ses som ett system av idéer att reflektera över, utan - som i den grekiska betydelsen av *theoria* - som något att spekulera med och kontempera över för att utveckla ställningstaganden och handlingsmönster som når bortom de vedertagna forskningsfälten och arbetsmetoderna. Nya kategorier och nya sätt att experimentera uppstår, historien skrivs om ur banbrytande och aktuella perspektiv.

Vad vi behöver är en ny modell för arkitekturteorin och -teoretikern, på jakt efter ett socialt projekt som siktar mot både arkitektonisk autonomi och demokrati i andan av Kants skrift *Vad är upplysning?*.

Teori som reflektion och produktion

Lotta Vikström

PROFESSOR I HISTORIA • 1 OKTOBER 2012

Lotta Vikströms undersökningar baserar sig ofta på kyrkböcker som Demografiska databasen (DDB), Umeå universitet, har digitaliserat. Svensk kyrkoboksföring är världsunik eftersom historiker i dem kan iaktta befolkningsförändringar och följa människors levnadsbanor från vaggan till graven och studera hur de flyttar, gifter sig, bildar familj, försörjer sig och dör.

Lotta Vikström använder DDB:s kyrkböcker för att belysa människors utanförskap och möjligheter i 1800-talets samhälle: bland kvinnor och män, bland migranter, samer, fattiga, kriminella och funktionshindrade individer. Som undervisande lektor har hon utvecklat läromedel och intresserat sig för historiedidaktisk forskning med hänsyn till hur digitaliserade källor påverkar historiesynen bland högskolestudenter och gymnasieelever.

Individens
levnadsbanor
belyser deras
villkor i histo-
risk tid

Lotta Vikström föddes 1971 i Kisa. Hon tog examen på kulturvvetarlinjen 1994 och lärarprogrammet 2002. Därefter inledde Lotta Vikström forskarutbildningen i historia och knöts till ett EU-projekt om tjänstefolk. Sedan disputationen 2003 har hon undervisat och forskat. År 2005-06 innehade hon en postdoktoral tjänst genom Forskningsrådet för arbetsliv och socialvetenskap. Hon har bidragit till två forskningsmiljöer vid universitetet som Vetenskapsrådet finansierat för sin "excellens", bestående av historiedemografier (2005-10) och genusforskare (2007-12). År 2007 fick hon Kungl. Skytteanska samfundets pris till yngre forskare och 2008 Umeå universitets karriärbidrag. Lotta Vikström blev docent 2008 och universitetslektor 2010. Sedan 2011 är hon verksam som prodekan vid humanistiska fakulteten.

Ann Öhman föddes 1954 och växte upp i Altersbruk i Piteå kommun. Efter studier vid Lunds universitet blev hon legitimerad sjukgymnast 1974. Hon disputerade i folkhälsovetenskap vid Umeå universitet 2001, och blev docent 2005. Hon har varit lärare och forskare vid institutionen för folkhälsa och klinisk medicin, enheten för epidemiologi och global hälsa. Ann Öhman är nu professor och forskningsledare vid Umeå centrum för genusstudier (UCGS). Hon leder flera forskargrupper och forskningsprojekt: *Gender and Violence*, *Gender and Health*, *Äldrevård i Sverige* samt *Maskulinitetskonstruktioner i Latinamerika*. Hon var föreståndare för UCGS 2008-2012. Hon har suttit i Norges forskningsråd och är för närvarande medlem i en expertpanel för genus och våld vid European Institute for Gender Equality.

Ann Öhman

PROFESSOR I GENUSVETENSKAP • 1 DECEMBER 2012

Ann Öhmans forskning fokuserar på genus, våld, hälsa och vård; främst i Sverige och Latinamerika. Hennes studier i Nicaragua och Ecuador visar att många unga kvinnor utsätts för våld i nära relationer, och att unga kvinnor har liten eller ingen makt att säga nej till sex. Tonårsgraviditeter är vanliga, något som påverkar unga kvinnors möjligheter till utbildning och arbete. I hennes senaste projekt om maskulinitetskonstruktioner framkommer att det finns en gryende, men begränsad, vilja till förändring mot mer jämställda genusrelationer. En del unga män har förhållandevis radikala synsätt på sexualitet, parrelationer, barn och hemarbete.

Ann Öhmans forskning om arbete i svensk hälso- och sjukvård visar att det finns ett starkt missnöje med arbetsorganisation och arbetsledning och att få vill arbeta med äldrevård. I ett nytt projekt studerar hon makthierarkier, professionsutveckling och arbetstillfredsställelse i äldrevården. Hon har även undersökt hur äldrevården ska kunna attrahera fler att vilja stanna i äldrevården och utvecklas professionellt där, och arbetsorganisationens förståelse att ta tillvara den yrkesmässiga kompetens som välutbildade har med sig när de börjar i äldrevården.

Lyfter fram
genus och
makthierarkier

Annelie Bränström Öhman

PROFESSOR I LITTERATURVETENSKAP • 1 DECEMBER 2012

Minnesbärare
i mänsklig-
hetens tjänst

Annelie Bränström Öhmans forskning och undervisning har genomgående rört kärlek och andra känslor i skönlitteraturen, feministisk teori och olika former av kreativt skrivande - från det litterära till det akademiska. Kärlek var huvudtemat i bland annat hennes avhandling om poeten Rut Hillarp och även i hennes bok *"kärlek! och någonting att skratta åt! dessutom"*. Sara Lidman och *den kärleksfulla blicken* (2008). Just nu arbetar hon med en utgåva av Sara Lidmans dagböcker, med arbetsnamnet *"Stilens munterhet"*. Sara Lidmans författardagböcker från *Missenträsk 1975-1985*.

Samtliga böcker speglar på olika vis det samtal om kärlek, död, sorg, frihet och lycka som genom hela historien har pågått i skönlitteraturen. Men också hur relationer mellan makt, kultur och kön präglar våra liv, drömmar och berättelser - historiskt och i nuet. I den bemärkelsen är, menar Annelie Bränström Öhman, litteraturen en unik källa till vår historia och litteraturforskaren kan, i bästa mening, ses som en minnesbärare i mänsklighetens tjänst. I sin egen forskning har hon velat möta den utmaningen genom att också införliva ett populärvetenskapligt kunskapsutbyte i det litteraturvetenskapliga samtalet.

Annelie Bränström Öhman föddes 1960 i Storuman. Hon tog filosofie kandidatexamen på kulturarbetarlinjen och disputerade 1998 i litteraturvetenskap vid Umeå universitet. Hon har i olika omgångar varit föreståndare för Kvinnovetenskapligt forum och föreståndare för Nationella Genusforskerskolan. I december 2012 blev hon professor i litteraturvetenskap. Hon är därtill sedan många år verksam som kulturskribent och flitigt anlitad föreläsare i olika fortbildnings- och folkbildningssammanhang. 2010 fick Annelie Bränström Öhman Görel Bohlins pris för genusforskning och 2013 Baltics samverkanspris med populärvetenskaplig inriktning. Hon är medlem i forskningsnätverken Nordic Network for Intimacy Research (N.N.I), Tantforsk samt Flickforsk! - International Network for Girlhood Studies samt Tanten-Känslan-Flickan.

Pristagare och medaljörer

Staffan Berglund

STIFTELSEN LARS WARFVINGES RESESTIPENDIUM 2013

Järntillskott vid låg födelsevikt kan förhindra senare ADHD

Låg födelsevikt har länge varit en känd riskfaktor för beteendeproblem som ADHD hos barn. Omständigheter kring födseln, hjärnans omognad och sociala faktorer har setts som möjliga förklaringar. Staffan Berglunds forskning har visat att lindrig järnbrist under det första levnadshalvåret kan vara en viktigare orsak.

I sitt doktorsarbete följde Staffan Berglund utvecklingen hos en grupp barn med marginellt låg födelsevikt, där vissa fick järntillskott och andra placebo under det första halvåret. Resultaten visar att barn som inte får järntillskott löper stor risk för att utveckla järnbrist. Dessutom är risken för beteendeproblem i treårsåldern, som exempelvis problem med uppmärksamhet och aggressivitet, fyra gånger högre för denna grupp. En förklaring till de ökade beteendeproblemen tros vara att barn med låg födelsevikt snabbt förbrukar sitt medfödda förråd av järn, vilket är en nödvändig byggsten i hjärnans utveckling.

I samarbete med Svenska barnläkarföreningen och Svensk förening för neonatologi har Staffan Berglund skrivit nationella riktlinjer som rekommenderar att barn som väger under 2,5 kg vid födseln ska få järntillskott, vilket kommer att leda till förbättrad hälsa hos denna riskgrupp.

Medicine doktor Lars Warfvinge överlämnade 1986 ett antal aktier som ska utgöra en fond vid medicinska fakulteten kallad "Warfvinges resestipendium". Stipendiet kan inte sökas, utan ska av medicinska fakulteten vid Umeå universitet tilldelas författaren av den värdefullaste gradualavhandlingen under den senaste treårsperioden.

Staffan Berglund föddes 1975 i Umeå och växte upp i Ström. Han avlade läkarexamen 2004 och blev legitimerad läkare 2007. År 2012 disputerade han med en avhandling som handlade om kopplingen mellan en låg födelsevikt och järnbrist hos barn. Avhandlingen utsågs till landets bästa barnmedicinska avhandling det året, och tilldelades Stora barnmedicinpriset av Barnläkarföreningen. År 2013 blev Staffan Berglund specialistläkare i barnmedicin. Idag arbetar han som forskare i pediatrik vid Umeå universitet och läkare på barn- och ungdomscentrum vid Norrlands universitetssjukhus, med fokus på mag- och tarmsjukdomar, nutrition och akuta infektioner hos barn.

Folmer Bokma föddes 1978 i Leeuwarden, Nederländerna. Han började studera biologi vid University of Groningen, men stannade i Uleåborg, Finland, efter ett år som utbytesstudent. År 2000 avlade han masterexamen, och år 2004 doktorerade han med en avhandling som handlade om varför de flesta fåglar är små. Efter en kort period som postdoktor i bioinformatik vid universitetssjukhuset i Groningen, anställdes han år 2005 som forskarassistent vid Umeå universitets institution för ekologi, miljö och geovetenskap. Han fick karriärbidrag 2009, och två år senare blev han docent i evolutionsbiologi. Tillsammans med sin forskargrupp har Folmer Bokma publicerat flera uppmärksammade artiklar i internationella tidskrifter. De senaste åren har han varit inbjuden talare vid ett flertal internationella konferenser.

Folmer Bokma

KUNGL. SKYTTEANSKA SAMFUNDETS PRIS INOM TEKNIK/NATURVETENSKAP 2013

I sin forskning försöker Folmer Bokma svara på en av evolutionsbiologins "eviga" frågor - har livet utvecklats långsamt i små steg eller hastigt genom stora språng? Hans forskning tyder på att arter inte förändras gradvis, som den moderna evolutionsteorin antar, utan plötsligt när en art utvecklas till två olika arter. Folmer Bokma har bland annat visat att en egenskap som kroppstorlek förändras snabbt då en ny art uppstår. Resultaten innebär att nu levande arter har begränsade möjligheter att anpassa sig till en föränderlig miljö.

Med innovativa numeriska metoder har Folmer Bokma rekonstruerat och analyserat släktskap och evolution hos olika djurgrupper och egenskaper, till exempel bananflugan (*Drosophila melanogaster*) och kroppstorlek hos fåglar och däggdjur. Hans kontroversiella resultat, som tyder på att utvecklingen sker i stora språng, innebär att djurarter inte svarar med att anpassa sig när omgivningen förändras. Trots att det finns mer än tillräckligt med genetisk variation på individnivå kan arter istället dö ut, något som utgör en paradox.

Kungl. Skytteanska samfundet har instiftat priser till yngre forskare vid Umeå universitet för framstående insatser inom teknik/naturvetenskap, humaniora, samhällsvetenskap och medicin.

Forskar om arters utveckling och möjlighet till anpassning

Lena Gunhaga

ERIC K. FERNSTRÖMS PRIS 2013

Vad styr vilka nervceller och sinnesorgan som bildas?

Lena Gunhaga forskar om hur det perifera nervsystemet, som bland annat består av våra sinnesorgan näsa, ögon och öron, utvecklas under fosterstadiet. En stor del av hennes forskning fokuserar på hur tidiga strukturer i fostret utvecklas och mognar, för att till slut bilda olika celltyper som ingår i våra sinnesorgan. Lena Gunhaga undersöker bland annat vilka olika signalmolekyler som cellerna utsätts för vid olika tidpunkter under fosterutvecklingen, och hur dessa signaler interagerar för att styra bildningen av lukt-, syn- och hörselorgan.

Hon har upptäckt en unik molekyllär mekanism, som visar att samma signalmolekyl kan styra omogna celler till att bilda två fundamentalt olika celltyper beroende på exponeringstiden. Celler som utsätts för signalen under kort tid blir luktceller, medan en lång exponeringstid ger upphov till linsceller. Att inte bara olika koncentrationer utan även skillnader i exponeringstid av samma signal styr utvecklingen av cellers identitet är idag en etablerad mekanism inom utvecklings- och stamcells-biologi. Lena Gunhaga har även identifierat flera andra molekyllära mekanismer som har stor betydelse för vår förståelse av hur olika typer av celler bildas under fostertiden och hur stamceller utvecklas och mognar under hela vår livstid.

Skeppsredare Eric K. Fernströms stiftelse för främjande av vetenskaplig medicinsk forskning instiftades år 1978. Dels delas Eric K. Fernströms stora nordiska pris ut, dels Eric K. Fernströms pris till yngre, särskilt lovande och framgångsrika forskare. Det sistnämnda priset delas varje år ut till pristagare från var och en av de sex medicinska fakulteterna i landet.

Lena Gunhaga föddes 1971, och växte upp i Dorotea. Hon studerade biokemi och molekyllärobiologi vid Umeå universitet, samt läste läkarlinjens kurs om nervsystemet. 2002 disputerade hon vid institutionen för molekyllärobiologi i Umeå, och 2009 antogs hon som docent i utvecklingsbiologi vid Umeå universitet. Numera arbetar hon som universitetslektor vid Umeå centrum för molekyllär medicin, UCMM. Lena Gunhagas vetenskapliga artiklar i prestigefyllda tidskrifter som *Developmental Cell*, *Development* och *Philosophical Transactions* håller mycket hög kvalitet, och har rönt stor internationell uppmärksamhet. Hon har som inbjuden författare skrivit flera översiktsartiklar inom sitt forskningsfält, och även inbjudits att tala vid ett flertal universitet och internationella konferenser.

Bård Harstad föddes i Oslo 1973. År 1999 tog han kandidatexamen vid Oslo universitet, och fyra år senare doktorsexamen i nationalekonomi vid Stockholms universitet. Han är sedan 2011 professor i nationalekonomi vid Oslo universitet, och är dessutom knuten till Kellogg School of Management vid Northwestern University, USA. Bård Harstad har tidigare tilldelats flera vetenskapliga priser; bland andra Arnbjergska priset och Fridjof Nansens pris till yngre forskare. Enligt tidningen *Morgenbladet* tillhörde han år 2012 gruppen av de 10 mest framstående norska forskare som ännu inte fyllt 40 år. Flera av hans arbeten är publicerade i välrenommerade vetenskapliga tidskrifter som *American Economic Review*, *Journal of Political Economy*, *Quarterly Journal of Economics* och *Journal of Public Economics*.

Bård Harstad

ERIK KEMPES PRIS 2013

Bård Harstad forskar framför allt inom områdena politisk ekonomi, offentlig ekonomi och miljöekonomi. Han har bland annat arbetat med frågor kring internationella institutioner, förhandlingar och avtal, och arbetar för närvarande med internationella avtal inom klimatpolitiken.

Bård Harstad tilldelas Erik Kempes pris för sin artikel *Buy Coal! A Case for Supply-Side Environmental Policy*, som är publicerad i tidskriften *Journal of Political Economy* år 2012. Studien visar hur en klimatkoalition kan åstadkomma en effektiv resursallokering genom att agera på en marknad där rätten att utvinna fossila bränslen köps respektive säljs, och där koalitionen har intentionen att bevara de källor man köper. Härmed undviks också problemet med "kolläckage", eftersom länder utanför koalitionen inte ökar sina utsläpp när koalitionen minskar sina. Det vetenskapliga bidraget ligger i att beskriva hur en sådan marknad fungerar och visa vilken roll den kan spela i samband med internationell klimatpolitik. Bård Harstad har på så sätt både bidragit till ekonomisk teori och genom att presentera insikter av klar praktisk betydelse för den miljöekonomiska politiken.

Stiftelsen Seth M. Kempes minne beslöt år 1995 att inrätta ett pris till författaren av den bästa uppsatsen inom området miljö- och naturresursekonomi som under de senaste två åren har publicerats i en välrenommerad vetenskaplig tidskrift. Författaren måste vara knuten till en europeisk forskningsinstitution. Priset tillkännages vartannat år vid EAERE:s årliga konferens.

Värdefull forskning för klimatpolitiken

Malou Hultcrantz

SWEDBANKS VETENSKAPLIGA PRIS TILL AMANDA OCH PER ALGOT MÅNGBERGS MINNE 2013

FOTO: JURIKA NILSSON/AURIS

Malou Hultcrantz forskning handlar om öra och hörsel, och hon har fokuserat på så vitt skilda områden som hur yttre faktorer påverkar den embryologiska utvecklingen till att utvärdera kirurgi. Hon var först med att beskriva hur kärl utvecklas i den så kallade endolymfatiska säcken - en utbuktning i innerörat som anses vara viktig för örats vätskebalans - och har också odlat detta organ.

En stor del av Malou Hultcrantz forskning handlar om vilken betydelse det kvinnliga könshormonet östrogen har för örats funktion. Hon har visat att innerörat har östrogenreceptorer, och att det finns en koppling mellan Turners syndrom - en medfödd brist på östrogen - och hörselnedsättning. Hon har även kartlagt kvinnors hörselutveckling under livet. Resultaten visar att kvinnor hör bättre än män fram till klimakteriet, då hörseln försämras samtidigt som östrogennivåerna sjunker.

År 2007 introducerade Malou Hultcrantz en kliniskt viktig och tekniskt enklare metod att operera in och förankra hörapparater i tinningbenet. Kirurgin kan nu ske i en enda kort operation, och den nya tekniken har spridits till olika delar av världen. Hon har också varit engagerad i undervisning, bland annat har hon medverkat till att utforma en gemensam europeisk specialistexamen inom öron-, näs- och halssjukdomar.

Amanda och hennes make Per Algot Mångberg instiftade 1974 en fond. De föreskrev att "priset skall delas ut till en inom de nordiska länderna bosatt forskare, som gjort en synnerligen stor insats för främjande av de neurologiska, neurokirurgiska och oto-rhino-laryngologiska vetenskaperna".

Malou Hultcrantz föddes 1950 i Stockholm. Hon avlade läkarexamen vid Karolinska institutet 1979, och disputerade 1985 med en avhandling om tidiga utvecklingsfaser av det embryonala örat och hur det påverkas av strålbehandling, motsvarande den bakgrundsstrålning som ses i olika arbetssituationer. 1986 blev hon specialist i öron-, näs- och halssjukdomar vid Karolinska sjukhuset med inriktning mot hörselförbättrande kirurgi. Åren 1988-1989 arbetade hon vid öron-, näs- och halskliniken vid University of California i San Francisco, något som gav klinisk erfarenhet och blev en fruktsam forskningsperiod. Malou Hultcrantz blev adjungerad professor vid Karolinska institutet 2003, och har under åren varit handledare till 13 doktorander och producerat 120 vetenskapliga originalartiklar.

Anna Johansson föddes 1980 i Kalmar. Hon studerade etnologi och genusvetenskap vid Lunds universitet. Efter filosofie kandidatexamen påbörjade hon forskarutbildning i etnologi vid Umeå universitet. År 2010 disputerade hon på den uppmärksammade avhandlingen *Självskada. En etnologisk studie av mening och identitet i berättelser om skärande*. Efter sin doktorexamen har hon producerat flera bokkapitel och ett antal vetenskapliga artiklar. För närvarande innehar Anna Johansson ett biträdande lektorat vid Humlab, Umeå universitet, där hon forskar inom det femåriga Wallenbergfinansierade projektet *Media Places*.

Anna Johansson

KUNGL. SKYTTEANSKA SAMFUNDETS PRIS INOM HUMANIORA 2013

Hur bruket av ny teknik kan förflytta eller förstärka normer, framför allt de normer som rör psykisk hälsa, är i centrum för etnologen Anna Johanssons forskning.

Tidigare har hon studerat hur personer med självskadebeteende - vanligtvis unga kvinnor - använder diskussionsforum på nätet som arenor för kollektivt identitetsskapande. Anna Johansson visade bland annat att personer som skär sig ofta pendlar mellan att framställa sig som offer respektive aktörer, samt att vissa sätt att gestalta självskada framstår som mer acceptabla än andra. Bruket av nya medier och ny teknik bidrar därigenom till att (åter) skapa normer kring kropp, kön och psykisk hälsa.

I sin senare forskning har Anna Johansson fokuserat på hur människor med erfarenhet som patienter inom psykiatrin använder sociala medier för att berätta om sina upplevelser. Här undersöker hon också om sådana medier, som exempelvis bloggar, kan förändra de rådande maktrelationerna mellan patient och psykiatri eller på annat sätt påverka vården och det psykiatriska patientskapet.

Kungl. Skytteanska samfundet har instiftat priser till yngre forskare vid Umeå universitet för framstående insatser inom teknik/naturvetenskap, humaniora, samhällsvetenskap och medicin.

Sociala medier
ny arena för
psykiatri-
patienter

Christina Lindén

MARGARETA OCH ERIC MODIGS PRIS 2013

Grön starr, eller glaukom, är en sjukdom som skadar synnerven och orsakar en gradvis försämrad syn. Ögonsjukdomen är vanligast bland äldre, och drabbar mer än fem procent av befolkningen över 75 år. I de flesta fall kan sjukdomsförloppet bromsas upp om trycket i ögonen sänks.

Christina Lindén forskar framförallt om hur sjukdomen uppkommer, vilka riskfaktorer som finns och hur sjukdomen kan behandlas. Hon har bland annat bidragit till att utveckla så kallade prostaglandinanaloger, en grupp hormonliknande ämnen som idag återfinns i världens mest använda läkemedel mot grön starr.

Christina Lindéns forskning har även lett till ny information omkring hur läkemedel i form av ögondroppar fungerar och tas upp i ögat. Resultaten är av stor praktisk betydelse och har bidragit till att utveckla ett helt nytt sätt att administrera pupillvidgande droppar inför operationer av grå starr. Hon har även arbetat med att utveckla en ny metod för att mäta tryck och andra biomekaniska egenskaper i ögat, något som också har en tydlig praktisk potential.

Margareta och Eric Modigs pris instiftades av Kungl. Skytteanska samfundet år 1998 efter en donation av konsul Eric Modig och dennes hustru Margareta Modig, Umeå. Enligt donatorernas önskan ska priset delas ut till en skicklig forskare eller forskargrupp för att stödja och uppmuntra forskning inom företrädesvis ögats, hjärtats och lungans områden.

Med fokus på
grön starr

Christina Lindén föddes 1955 i Göteborg. Hon avlade läkarexamen vid Umeå universitet 1980, blev specialist i ögonsjukdomar 1987 och överläkare på följande år. Sedan 1989 har hon varit verksam som lärare vid läkarutbildningen. 1996 erhöll hon medicinska fakultetens pedagogiska pris, och år 2000 studentkåren Corpus pedagogiska pris. Hon var programansvarig och ordförande för programkommittén för läkarutbildningen 2002-2005. Christina Lindén disputerade 1997, och år 2003 blev hon docent. Hon har sedan många år forskningsanslag från Kronprinsessan Margaretas arbetsnämnd och Ögonfonden, och är aktiv i ett EU-stött samarbetsprojekt som bland annat rör glaukomforskning. Hon är sekreterare i Svenska glaukomklubben, och är drivande i de nyligt framtagna nationella riktlinjerna för glaukomsjukvård.

Urban Lindgren föddes 1966 och växte upp i Umeå. Han avlade kandidatexamen på Umeå universitets samhällsvetarprogram 1991. Den följande forskarutbildningen i kulturgeografi ledde fram till licentiatexamen 1994 och doktorsexamen 1997. Efter disputationen var han postdoktor vid geografiska institutionen i Würzburg. Urban Lindgren blev antagen som docent i kulturgeografi 2004, och sedan 2008 är han professor vid institutionen för geografi och ekonomisk historia. För närvarande är han biträdande prefekt med ansvar för verksamheten vid avdelningen för kulturgeografi. Han är också vetenskaplig sekreterare i Regionala etikprövningsnämnden och ordförande för Umeå universitets Centrum för regionalvetenskap. Urban Lindgren har publicerat drygt 30 tidskriftsartiklar och bokkapitel samt omkring 30 rapporter.

Urban Lindgren

NORDEAS VETENSKAPLIGA PRIS 2013

Urban Lindgren bedriver ekonomisk-geografisk och tvärvetenskaplig forskning som baseras på stora mängder länkade registerdata.

I sin forskning har han undersökt samspelet mellan dynamiken på lokala arbetsmarknader och företagens konkurrensförmåga. Han har studerat hur stora investeringar skapar jobb och inkomster lokalt, och på vilket sätt företag är affärsmässigt relaterade på olika geografiska nivåer. I senare forskning har han knutit an till ett forskningsperspektiv som utgår från att långsiktig konkurrenskraft bottnar i förmågan till lärande, som kan omvandlas till bättre varor och tjänster.

Urban Lindgren arbetar också med att skapa forskningsinfrastruktur för tvärvetenskapliga samarbeten. Under senare år har han varit delaktig i att bygga upp forskningsprogrammet *Microdata Research on Childhood for Lifelong Health and Welfare - The Umeå SIMSAM Lab*. Där kan forskare från olika discipliner mötas och samarbeta för att belysa individers livssituation genom att analysera länkade registerdata med demografiska, socioekonomiska och medicinska variabler.

Nordeas vetenskapliga pris delas ut till forskare som gjort framstående insatser för främjande av vetenskaplig forskning och utveckling inom framförallt samhällsvetenskapliga, rättsvetenskapliga och/eller datavetenskapliga forskningsområden. Även andra forskningsområden kan vara aktuella om de bedöms ha relevans för bankverksamhet.

Stora data-
mängder
– stora forsknings-
möjligheter?

Lisbeth Lundahl

KUNGL. SKYTTEANSKA SAMFUNDETS UTBILDNINGSVETENSKAPLIGA PRIS 2013

Lisbeth Lundahl är en av landets mest framstående utbildningsvetenskapliga forskare, inriktad på frågor som rör barns och ungas utbildning och karriärvägar. Med vetenskaplig skärpa och smittande entusiasm har hon lett stora studier om förändringar i skolans styrning med fokus på frågor om decentralisering, avreglering och marknadsinslag. Hon leder forskningsprogrammet *Ungas utbildning, karriärutveckling och välfärd* vid Umeå universitet med ett tjugotal forskare och forskarstuderande.

Såväl lokalt vid Umeå universitet, som nationellt och internationellt, har Lisbeth Lundahl varit en drivande kraft i utvecklingen av lärarutbildning och utbildningsvetenskaplig forskning. Hon har gjort stora insatser för att etablera det praktiktäna och professionsinriktade forskarutbildningsämnet pedagogiskt arbete.

Hennes forskning har rönt stor uppmärksamhet, och många av hennes artiklar har publicerats i ansedda internationella tidskrifter. Under perioden 2001-2011 var Lisbeth Lundahl den forskare som erhöll mest forskningsmedel från Vetenskapsrådets utbildningsvetenskapliga kommitté.

Kungl. Skytteanska samfundet har instiftat ett pris till en förtjänt forskare inom det utbildningsvetenskapliga området vid ett norrländskt universitet.

Med fokus på utbildningspolitik och ungas karriärvägar

Lisbeth Lundahl föddes 1951 i Ängelholm. Hon avlade psykologexamen 1975 och disputerade i pedagogik vid Lunds universitet 1989. Sedan 2002 är hon professor i pedagogiskt arbete vid Umeå universitet. Lisbeth Lundahl har haft ett flertal anställningar och ledningsuppdrag vid universiteten i Lund och Umeå. Hon har varit ledamot i Forskningsrådet för arbetsliv och socialvetenskap (FAS), och ingår i Vetenskapsrådets utbildningsvetenskapliga kommitté. Åren 2005-2008 var hon Secretary General för European Educational Research Association. Lisbeth Lundahl har erhållit en rad anslag från nationella och internationella forskningsorgan. Hon leder flera forskningsnätverk och är en av ledarna för ett nytt nordiskt forskningscentrum - Justice through Education in the Nordic Countries - med ett 60-tal forskare.

Stefan Marklund föddes 1945 i Umeå. Han studerade medicin vid Umeå universitet och disputerade 1972 vid institutionen för medicinsk kemi på en avhandling om peroxidaser och organiska peroxider. Samma år blev Stefan Marklund docent. År 1977 blev han legitimerad läkare, år 1982 specialist i klinisk kemi och 1989 utnämndes han till professor i klinisk kemi. Stefan Marklunds forskning har sedan början på 1970-talet erhållit stöd från Vetenskapsrådet och har berört olika aspekter på superoxidmutaser. Han tilldelades Fernströms pris för unga forskare 1985 och Ulla-Carin Lindquists pris för ALS-forskning 2009.

Stefan Marklund

NORDEAS PRIS INOM LIVSVETENSKAPLIG FORSKNING 2013

Stefan Marklund forskar om orsaken bakom den dödliga nervsjukdomen amyotrofisk lateralskleros (ALS). Sjukdomen angriper motorneuronen - de nervceller som styr musklernas rörelser - och orsakar förlamning. Symptomen kan exempelvis först uppstå i ett ben, för att sedan sprida sig över hela kroppen och till slut förhindra andningen. Idag finns ingen effektiv förebyggande eller bromsande behandling.

ALS kan kopplas till ett felveckat protein, superoxidmutas-1 (SOD1). Stefan Marklund och hans forskargrupp har utvecklat en rad unika antikroppar mot proteinet, och har på så sätt kunnat visa att hopklumpningar av SOD1 alltid finns i motorneuronen vid ALS. Genom att använda antikropparna har forskarna också utvecklat en metod att bestämma den molekylära strukturen på SOD1-klumparna. Resultaten visar att det kan utvecklas två olika typer av klumpar, som leder till olika snabbt sjukdomsförlopp.

Stefan Marklund och hans medarbetare har också funnit att hopklumpningen startar på ett ställe för att sedan spridas i hela nervsystemet. Nästa steg är nu att utveckla en behandling med hjälp av antikroppar, som genom att binda till SOD1-klumparna kan förhindra vidare spridning.

Nordeas pris delas ut till forskare som gjort framstående insatser inom livsvetenskaplig forskning.

Nya rön om proteinklumpar kan lösa ALS-gåtan

Agneta Nordberg

WAIJLIT OCH ERIC FORSGRENS PRIS TILL FRAMSTÅENDE ALZHEIMERFORSKARE 2013

Alzheimers sjukdom är den vanligaste formen av demens. Sjukdomen har ett smygande förlopp, och före de första symptomen har hjärnan troligtvis varit påverkad under flera år. Agneta Nordberg försöker finna orsaken till varför Alzheimers uppstår, och hur tidigt sjukdomen kan upptäckas.

För att kunna studera förändringar i hjärnan hos levande patienter använder sig Agneta Nordberg av olika avbildningstekniker, som *molekylär imaging* och PET-teknik. Hon är en pionjär när det gäller att med PET-teknik avbilda sjukliga ansamlingar av särskilda proteiner - beta-amyloid - i hjärnan hos levande patienter. Hennes forskning har visat att klumpar av beta-amyloid bildas i ett tidigt skede av sjukdomen, före patienter uppvisar tydliga minnessymptom.

Agneta Nordberg har också med hjälp av dessa tekniker följt Alzheimer-patienter och personer med ökad genetisk risk att utveckla sjukdomen under lång tid. På så sätt har hon kunnat detaljstudera sjukdomens förlopp i hjärnan, och visat att inflammatoriska förändringar verkar uppstå före amyloid börjar inlagras. Hennes upptäckter kan ha stor betydelse för att framställa nya effektiva läkemedel, som om de börjar användas i ett tidigt skede kan påverka och till och med förhindra sjukdomsförloppet.

Waijlit och Eric Forsgrens pris till framstående Alzheimerforskare delas ut till den forskare verksam vid svenskt lärosäte som bedöms ha svarat för särskilt framstående insatser när det gäller forskning om Alzheimers sjukdom.

Tidig upptäckt kan vara nyckeln till framtida botemedel

Agneta Nordberg föddes 1948 i Härnösand. Hon avlade apotekarexamen och läkarexamen vid Uppsala universitet, och är specialistläkare i geriatrik. År 1977 disputerade hon på en avhandling i farmakologi som handlade om omsättningen av signalsubstansen acetylkolin i hjärnan. Åren 1982-1992 var Agneta Nordberg lektor i farmakologi vid Uppsala universitet, och sedan 1992 är hon professor i klinisk neurovetenskap vid Karolinska institutet och överläkare i geriatrik vid Karolinska universitetssjukhuset. Hon är också sektionschef för centrum för Alzheimer neurobiology vid Karolinska institutet. Agneta Nordberg har publicerat mer än 400 vetenskapliga artiklar och erhållit ett flertal priser och utmärkelser, såsom exempelvis Luigi Amaducci Award in Alzheimer's disease och Lifetime Achievement Award in Alzheimer's disease.

Karin Nylander föddes i Piteå 1958, och avlade tandläkarexamen vid Umeå universitet 1982. Efter att ha arbetat som distrikts-tandläkare vid Folk tandvården i Norrbotten under drygt sex år, återvände hon till Umeå för arbete som amanuens, assistent-tandläkare och senare doktorand vid institutionerna för oral patologi och patologi. Efter disputationen 1995 åkte hon som postdoctoral fellow till Dundee i Skottland och sedan till Köpenhamn i Danmark. Vid återkomsten till Umeå startade hon sin egen forskargrupp med fokus på huvud- och halscancer. Hon har handlett sex doktorander till disputation, såväl kliniskt aktiva tandläkare som molekylärbio-loger och biomedicinare. Karin Nylander utnämndes 2009 till professor/övertandläkare i patologi med klinisk verksamhet inom huvud- och halspatologi.

Karin Nylander

SVEN OCH MAUD THURÉUS PRIS 2013

Karin Nylander forskar om munhålets sjukdomar med särskilt fokus på cancer, samma område som hon bedriver sjukdomsdiagnostik inom. Hon har tillsammans med sin internationella forskargrupp visat att tunga, kind och tandkött skiljer sig åt på många olika sätt. Fyndet är viktigt, och understryker betydelsen av att tumörer från olika delar av munhålan analyseras var för sig.

Under senare år har Karin Nylander fokuserat på tungcancer, som är den vanligaste formen av cancer i munhålan. Cancerformen har ökat bland unga människor över hela världen, och någon specifik orsak har inte hittats i dagsläget. Tillsammans med sina medarbetare har Karin Nylander kunnat visa att unga patienter med tungcancer oftare får återfall i sin sjukdom jämfört med äldre patienter.

Karin Nylander och hennes grupp har vidare visat att kroppens eget försvar i form av inflammation runt tungtumören kan vara av betydelse för behandlingsresultatet och därmed prognos. Pågående studier fokuseras på att kartlägga avvikelser tidigt i utvecklingen av tungcancer, där resultaten skulle kunna vara till hjälp för att tidigt kunna upptäcka denna allvarliga sjukdom.

Sven Thuréus, medicine och odontologie hedersdoktor, leg. läkare och leg. tandläkare, och hans hustru Maud donerade den 2 november 1987 medel till den odontologiska fakulteten vid Umeå universitet för bildandet av en fond benämnd Thuréus fond för odontologisk och stomatologisk forskning jämte plastikkirurgi. Fondens ändamål är att främja forskningen inom tändernas, käkarnas och munhålets område i vid bemärkelse.

Tungcancer drabbar allt fler unga människor

Helge Sandøy

STIFTELSEN SPRÅK OCH KULTURS PRIS 2013

Helge Sandøys forskningsområde är de västnordiska språken och dialekterna, och han har främst utgått från språkhistoriska och sociolingvistiska arbetsmetoder. Redan i den komparativa avhandlingen om löst sammansatta verb i västnordiskan samt inte minst i arbetet *Han är åt og kjem seg*, har han utfört intressanta jämförande grammatiska studier inom sitt område. Att även ordförandet ger upphov till viktiga rön visar särskilt hans analys av förhållandet mellan språk och samhälle i *Lånte fjører eller bunad? Om importord i norsk*.

Sambandet mellan språk och samhälle är ett ämne han alltmer har kommit att ägna sitt arbete åt. Forskningsområdet är betydelsefullt, eftersom det kan skärpa insikten om den roll språket spelar och har spelat i kulturen, som uttryck för sociala motsättningar och maktstrukturer. Helge Sandøy anser att denna gren av forskningen också borde kunna påverka samhällsdiskursen genom att bidra till en medveten reflektion över språkets roll i samhällsstruktur och kultur. De språkhistoriska forskningsresultaten skulle med tiden även kunna ingå i skolans undervisningsutbud och berika kunskapsförmedlingen.

Forskningscentret Språk och kultur har erhållit en donation på 500 000 kronor av en anonym givare. Medlen förvaltas av en stiftelse med namnet Språk och kultur. Enligt stiftelseurkunden ska en del av avkastningen användas till ett pris "för framstående forskning av tvärvetenskaplig karaktär som omfattar områdena språk och kultur".

Inriktad på västnordisk språkhistoria och sociolingvistik

Helge Sandøy föddes 1947 i Bud, Romsdal. Efter studier i nordisk språkvetenskap, förlagda även till Island och Färöarna, avlade han magister artium-examen i ämnet 1976. Två år senare anställdes han som universitetslektor i Bergen. Sedan 1993 är han professor i nordisk språkvetenskap. Åren 2000–2005 var han också professor II vid Ivar Aasen-Institutet i Volda. Han har lett de tre forskningsprojekten *Ungdomars talade språk* i Bergen 1980–83, *Moderna lånord i Nordens språk*, ett stort nordiskt samarbetsprojekt 2000–2010, samt *Dialektförändringsprocesser* 2009 ff. Bland uppdragen märks hans arbete som medlem för Norska språkrådet 1992–2004, samt som extern språkkonsult för Norsk rikskringkasting 1994–1999. Han är en av två huvudredaktörer av *Norsk språkhistorie* i fyra band. En mångårig recensionsverksamhet av forskningsrön och läroböcker kompletterar bilden.

Lars Hjalmar Lindholm föddes 1944 i Lund. Han avlade medicine licentiatexamen 1970 vid Lunds universitet, och blev 1975 specialist i allmänmedicin och 1986 i socialmedicin. 1985 blev han docent, och år 1998 utsågs han till professor i allmänmedicin vid Umeå universitet. Han har haft flera ledande chefspositioner vid Umeå universitet. Åren 1999–2011 var han ordförande för anställnings- och docentnämnden vid Umeå universitets medicinska fakultet. Sedan 2011 är han senior professor. Tillsammans med sina medarbetare har han skrivit runt 150 vetenskapliga originalarbeten, varav 12 publicerats i den ansedda tidskriften *The Lancet*. Under mer än tio år har han verkat som senior rådgivare på samma tidskrift. Mellan 2006–2008 var han president för International Society of Hypertension (ISH).

Lars Hjalmar Lindholm

UMEÅ UNIVERSITETS FÖRTJÄNSTMEDALJ 2013

Lars Hjalmar Lindholm är en välkänd blodtrycksforskare som aktivt har bidragit till Umeå universitets rykte som framgångsrikt universitet. Han har haft en mycket stor betydelse för att internationellt sprida kunskap om behandling av högt blodtryck och har väckt stor uppmärksamhet då han i den ansedda tidskriften *The Lancet* publicerat studier som ifrågasatt ett av världens mest förskrivna läkemedel mot högt blodtryck - betablockerare.

Lars Hjalmar Lindholm har varit president för det ledande vetenskapliga sällskapet på området blodtrycksforskning - *International Society of Hypertension (ISH)* - och tagit fram riktlinjer för behandling av sjukdomen i hela världen, bland annat i samarbete med Världshälsoorganisationen, WHO. Han har varit starkt engagerad i medicinska fakultetens arbete, och även en inspirerande lärare för både studenter, läkare och vårdpersonal.

När Vetenskapsrådet år 2009 utlyste medel till forskarskolor för att stärka den kliniska forskningen i landet, tog Lars Hjalmar Lindholm initiativ till att bilda en nationell forskarskola i allmänmedicin i Umeå. Många av hans kollegor från olika delar av världen har sedan dess engagerats i denna forskarskola.

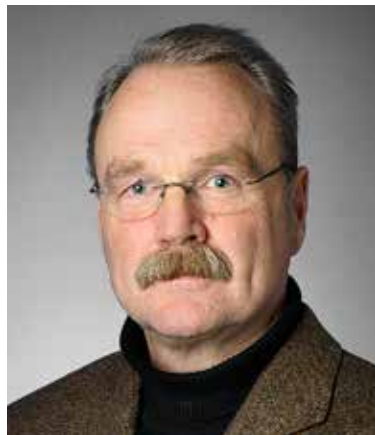
Umeå universitets förtjänstmedalj delas ut till personer som har gjort särskilt betydelsefulla insatser för universitetet. Mottagare av medaljen kan vara såväl anställd vid universitetet som extern respektive vara i aktiv förvärvsålder eller pensionerad/emeriterad. Medaljen har delats ut vid 14 tillfällen mellan åren 1985–2010, och delas sedan 2010 ut vart tredje år.

Framstående forskare som sprider nya rön om högt blodtryck

Hans Wolf-Watz

UMEÅ UNIVERSITETS FÖRTJÄNSTMEDALJ 2013

Hans Wolf-Watz framgångsrika forskning har haft mycket stor betydelse för molekylär- och mikrobiologins utveckling vid Umeå universitet. Hans forskning är inriktad på hur vissa bakterier infekterar värdceller genom att föra över en uppsättning proteiner. Många så kallade gramnegativa bakterier, som pestbakterien *Yersinia pestis*, använder sig av ett sofistikerat maskineri, typ III-sekretion, för att kunna infektera och överleva i exempelvis en människa. Hans Wolf-Watz har identifierat och beskrivit denna mekanism, och upptäckten kan få stor betydelse för utvecklingen av nya antibiotika. Därför har hans egen senare forskning fokuserat på att hitta kemiska substanser som kan förhindra *Yersinia* att avvärja kroppens försvarsmekanismer.

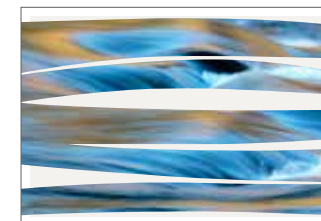
Hans Wolf-Watz anseende inom forskarsamhället och stora internationella nätverk har varit starkt bidragande till att locka nya medarbetare till Umeå universitet. Han har också haft viktiga uppdrag inom universitetet, bland annat har han varit drivande i satsningen på Kemiskt-biologiskt centrum (KBC), liksom i uppbyggnaden av Umeå Centre for Molecular Pathogenesis (UCMP) och Laboratory for Infection Medicine (MIMS).

Umeå universitets förtjänstmedalj delas ut till personer som har gjort särskilt betydelsefulla insatser för universitetet. Mottagare av medaljen kan vara såväl anställd vid universitetet som extern respektive vara i aktiv förvärvsålder eller pensionerad/emeriterad. Medaljen har delats ut vid 14 tillfällen mellan åren 1985-2010, och delas sedan 2010 ut vart tredje år.

Välkänd och prisad för forskning om pestbakterier

Hans Wolf-Watz är född 1945 i Umeå. Han avlade doktorsexamen vid Umeå universitet 1976 och är professor i molekylärbiologi sedan 1989. Hans Wolf-Watz är invald som ledamot i Kungliga Vetenskapsakademien och medlem i The European Molecular Biology Organization, EMBO. Han ingick i Skogs- och jordbrukets forskningsråds programkommitté för molekylärbiologi 1989-1996 och i dåvarande medicinska forskningsrådets programkommitté för mikrobiologi 1996-2003. Under perioden 1999-2003 var han ledamot i styrelsen för Stiftelsen för strategisk forskning. Hans Wolf-Watz har erhållit ett stort antal prestigefyllda priser, bland andra Med. Dr. Axel Hirsch pris 1991, The Shipley Award 1997 och Anders Jahres stora Nordiska pris 2001. Hans vetenskapliga produktion är omfattande, och rör sig om cirka 150 artiklar.

Umeå universitets rektorskedja är formgiven av guldsmeden Sigurd Persson. En del av guldkedjan symboliserar strömmarna i Ume- och Vindelälven. Detta har inspirerat till årshögtidens bildspråk.

Publikationen kan beställas från enheten
för kommunikation och internationella
relationer, Umeå universitet.

Du kan också beställa den i alternativa format.
Dokumentet (i PDF-format) finns att ladda ner
från Umeå universitets webbplats

www.umu.se/hogtid/arkiv.

Postadress: 901 87 Umeå.

E-post: info@umu.se.

Telefon: 090-786 50 00. Telefax: 090-786 54 89.

Texttelefon: 090-786 59 00.

Sammanställd av enheten för kommunikation
och internationella relationer, Umeå universitet,
september 2013.

Foto: Mattias Pettersson, Umeå universitet.

Produktion: Print & Media, Inhousebyrån, Umeå universitet.

Tryck: Edita Västra Aros AB, 2013.

ISSN 0280-6711

